

Vaertlinck *contact*

Tijdschrift van de genealogische en heemkundige kring Vaertlinck vzw - Willebroek

Abonnement: 16 euro door storting op ondervermeld rekeningnummer
Afzonderlijke nummers: 5 euro

ISSN 1782-2785
Koninklijke Bibliotheek van België - Wettelijk depot nr. D/2011/12484/5

Secretariaat

Vaertlinck vzw | p.a. René Pattyn | Molenweg 24 | B-2830 Willebroek

Contact

tel. GSM 0477 266 537 | vaertlinck@telenet.be | www.vaertlinck.be

Praktische gegevens

Ondernemingsnummer 881 351 205
IBAN BE94 7512 0635 5214 | BIC AXABBE22
Erkende culturele vereniging Willebroek: culw083

De vereniging staat los van alle filosofische en ideologische strekkingen

Bestuursleden

Gust Van Auwenis (Voorzitter) | Overwinningsstraat 165-107 | B-2830 Willebroek | tel. 03-860 10 46
René Pattyn (Secretaris) | Molenweg 24 | B-2830 Willebroek | tel. 0477-266 537
Guido Van Humbeeck (Penningmeester) | Jozef Wautersstraat 125-1 | B-2830 Willebroek | tel. 03-886 04 75
Leon Bernaerts (Bestuurslid) | Eikenstraat 20 | B-2840 Reet | tel. 03-888 21 83
Guy Foqué (Bestuurslid) | Kapellenboslaan 29 | B-2830 Willebroek | tel. 03-886 12 76
Emiel Geens (Bestuurslid) | Dennenstraat 1 | B-2830 Willebroek | tel. 03-866 05 62
Gary Mantières (Bestuurslid) | Groene Laan 38-3B | B-2830 Willebroek | tel. 03-886 65 26
Jan Peeters (Bestuurslid) | Neerlichter 15 | B-2870 Breendonk | tel. 0477-62 69 84
Kevin Polfliet (Bestuurslid) | Sint-Janskerkhof 3 | B-2800 Mechelen | tel. 0484-91 69 84
Annie Van Dessel (Bestuurslid) | Tisseltsesteenweg 92 | B-2830 Willebroek
Eric Van Winghe (Bestuurslid) | Mispelweg 41 | B-2830 Willebroek | tel. 0497-36 64 75

Vaertlinck vzw is lid van

Colofon

Op de cover

Ene John Van Hoetsem won in 1898 een fotowedstrijd met dit beeld van de brug over het kanaal in Klein-Willebroek. Je leest er meer over verderop in dit nummer.

Editie

Jaargang 9 | nr. 3 | januari - februari - maart 2014

Werkten mee aan dit nummer

Gust Van Auwenis
Leon Bernaerts
Emiel Geens
René Pattyn
Annie Van Dessel
Eric Van Winghe
Kevin Polfliet

Redactie en vormgeving

Kevin Polfliet

Eindredactie

Eric Van Winghe
René Pattyn

Verantwoordelijke uitgever

Gust Van Auwenis
Voorzitter
Overwinningsstraat 165-107
B-2830 Willebroek

Redactieadres

Molenweg 24
B-2830 Willebroek
vaertlinck@telenet.be
www.vaertlinck.be

ISSN 1782-2785

Koninklijke Bibliotheek van België - Wettelijk depot nr. D/2011/12484/5

Alle rechten voorbehouden. Het overnemen van teksten of beeldmateriaal kan slechts gebeuren mits schriftelijke toelating van de auteur en vermelding van het tijdschrift Vaertlinck Contact, jaargang en nummer. Elke auteur is individueel verantwoordelijk voor de inhoud van zijn of haar artikel.

Voorwoord

Tempus fugit. De tijd vliegt. Misschien ligt het aan ons, maar naarmate een mens ouder wordt, lijkt het wel of de jaren sneller voorbij gaan. Terwijl we dit schrijven zitten we volop in de eindejaarsperiode. En hoewel de jaaroverzichten in de verschillende media slechts terugblikken op wat er de voorbije twaalf maanden allemaal gebeurde, lijken sommige feiten voor ons wel een eeuwigheid geleden.

Dat aanvoelen van de vluchtigheid van de tijd wordt er natuurlijk niet beter op als je voortdurend met je neus tussen de stoffige boeken en de vergeelde archieven zit. Historisch onderzoek is immers tijdrovend en versterkt ons aanvoelen dat een mensenleven heel vluchtig is en maar al te vaak in de eeuwige vergetelheid dreigt te belanden.

Maar het snuisteren in ons verleden leert ons ook iets anders, namelijk dat sommige dingen nooit voorbijgaan. Oorlog bijvoorbeeld, mensenhandel, zinloos geweld, maar ook genieten van muziek, toneel, sport of lekker eten.

Over al deze dingen en meer lees je in deze nieuwe editie van ons tijdschrift. We wensen u zoals steeds veel leesplezier én al het goede voor het nieuwe jaar.

De redactie

Inhoud

<i>Een Willebroekenaar achter de schermen van...</i>	2
<i>Uit de archieven</i>	7
<i>Een bijzondere foto...</i>	8
<i>Roef</i>	8
<i>De breuk van de schuttersgilde van Heffen</i>	9
<i>Vroeger en nu</i>	10
<i>Een bijzonder Willebroeks monument...</i>	11
<i>Een vergeten Willebroeks gerecht</i>	13
<i>Een stukje kerkgeschiedenis verdwijnt</i>	14
<i>De geschiedenis van het 'Casino De Kraeg'</i>	16
<i>De 'nieuwe vrouw' maakt Tisselt onveilig</i>	17
<i>Ons vraagje om opheldering... beantwoord</i>	18
<i>Willebroek onder vuur...</i>	20
<i>Beelden uit de oude doos</i>	24
<i>Mededelingen</i>	25

Een stereotiep beeld van de zuidelijke en noordelijke troepen tijdens de Amerikaanse Burgeroorlog. Aan noordelijke kant vochten toen nogal wat Belgen mee die daarvoor op bedrieglijke wijze geronseld waren door een Willebroekenaar (Afb. smsc.com).

Een Willebroekenaar achter de schermen van de Amerikaanse burgeroorlog

De Amerikaanse Burgeroorlog, het conflict dat van 1861 tot 1865 woedde tussen de Noordelijke en de Zuidelijke Staten van Amerika, is alom gekend. Minder bekend is dat een geboren en getogen Willebroekenaar een prominente maar weinig fraaie rol speelde in dit verhaal...

De Amerikaanse Burgeroorlog begon met een aanval op Fort Sumter op 12 april 1861. De slag om Bull Run op 21 juli van dat jaar was de eerste grote veldslag. Het was de bloedigste veldslag van één dag in de geschiedenis van de Verenigde Staten, met meer dan 23.000 slachtoffers. De oorlog was feitelijk voorbij na de overgave van generaal Robert E. Lee na de slag om Appomattox begin april 1865. De laatste veldslag werd geleverd op 13 mei 1865 bij Palmito Ranch in Texas. In juni gaf het Zuiden zich over en wonnen de Noordelijken. Er vielen naar schatting 618.000 doden en 500.000 gewonden.

Door de massale afslachtingen van hun soldaten zien zowel de Noordelijke als Zuidelijke legers zich snel verplicht om hun reserves in het achterland aan te spreken.

De economie aan beide zijden ondervindt hiervan hinder: door het aanhoudend opvorderen van nieuw *kanonnen-vees* ontstaat er immers zienderogen een gebrek aan arbeidskrachten.

Een aantal slimme jongens, werkzaam in zogenaamde immigratiebureaus die zich bezig houden met het aantrekken van arbeidskrachten in Europa, ruiken geld en een lucratief zaakje. Eén van hen was de Willebroekenaar Ludovicus Joannes Cornelius Dochez, zoals vermeld op zijn geboorteakte. Louis Dochez werd geboren op 19 september 1827 op het kasteel De Kraag te Willebroek, als zoon van welgestelde ouders.

Zijn vader Jean Baptist Dochez, afkomstig uit Gent, was advocaat en stafhouder van de Balie te Antwerpen. Hij was ook scheepsbevrachter en dijkgraaf. Voor zijn tijd was hij ook een eminent Vlaamsgezinde, hoewel hij in Gent tot de Franstalige bourgeoisie behoorde.

Onder het Franse regime was Jean Baptist ook lid van de arrondissementele bestuursraad, zoals blijkt uit een document van de 13de Ventôse van het jaar 9 (13 oktober 1801). Louis moeder Marie Thérèse Cels was afkomstig uit Lier, als dochter van een begoede familie.

Officieel stond het koppel Dochez-Cels ingeschreven te Antwerpen in de Prinsenstraat nummer 1226. In de praktijk verbleef het echter doorgaans op het kasteel De Kraag, dat de echtgenoten kochten in oktober 1808, als een *luthof met grote tuin*, zoals o.a. vermeld in de aankoopakte. Alle kinderen van het gezin werden op het kasteel geboren. Het bestond uit 6 levende kinderen waarvan Louis de jongste was. De familie was te Willebroek als volgt samengesteld:

29/06/1814 Dochez Desiderus Petr. Paul. Ant.
27/10/1824 Dochez Clotildis Maria Antonia
8/11/1815 † Dochez Hyacinthus Cor. Ant. Jul. Jos.
27/11/1817 Dochez Angelica Antonia Joanna
16/05/1819 Dochez Henrica Antonia Ludovica
15/09/1821 Dochez Nicolaas Ant. Quirinus
18/09/1827 Dochez Ludovicus Joan. Corn. Antonius

Over de jeugd en de schoolse opleiding van Louis Dochez is nergens iets terug te vinden. Volgens latere documenten zou hij wel degelijk hebben gestudeerd, maar waar en in welke richting konden we niet achterhalen.

Wat we wel kunnen stellen, is dat hij zich naast zijn studies moet hebben toegelegd op een of meerdere kunstvormen. Enkele summiere gegevens wijzen er immers op dat hij onder meer in Europese kerkkoren heeft gezongen. We komen hier wat verder op terug.

Louis Dochez moet volgens de beschikbare bronnen alszins een *wandering life* oftewel een zwervend bestaan hebben geleid. Zo was hij onder meer in dienst van de Engelse Oost-Indische compagnie, vervolgens verbonden aan de Belgische legatie in een van de Zuid-Amerikaanse staten en aan de Belgische legatie in Washington.

Hij is dan nog steeds ingeschreven in Willebroek.

In 1856, hij is dan 29 jaar, trekt hij naar de Verenigde Staten. Op zak heeft hij een aanbevelingsbrief van graaf Villain XIV, minister van Buitenlandse zaken, die hem hierin aanprijst als waardevolle hulp voor agenten die zich bezighielden met de Belgische immigratie naar de Verenigde Staten.

De weinig scrupuleuze Dochez gebruikt de referentie om zichzelf voor te doen als lid van het diplomatiek corps van België. Hij wordt iets later aangeworven door de *Illinois Central Railroad*. Het is in dit bedrijf dat Louis Dochez zijn ervaring opdoet in de immigratie.

Zoals we reeds vermelden, begon rond 1862 het dodental in de burgeroorlog zich te laten voelen in de industrie en zeker in het begin bij de Noordelijke staten. De 'hoofdrecruteringsagent' voor de noordelijke Uniestrijdkrachten in Europa was de diplomaat Sanford. Hij hield zich om diplomatieke redenen gedeisd in Brussel, en dit door het feit dat de Belgische koning Leopold I onrechtstreeks in het Mexicaanse conflict betrokken was en gedurig trachtte om de regering ervan te overtuigen 'vrijwilligers' naar Mexico te zenden.

Het Mexicaanse conflict

Vanaf 1861 waren verschillende landen tussenbeide gekomen in de binnenlandse aangelegenheden van Mexico, vooral Frankrijk en Oostenrijk. Keizer Napoleon III hoopte een oude droom te verwezenlijken, namelijk een Latijns-Amerikaans keizerrijk te stichten, als tegengewicht voor de Verenigde Staten. Dankzij de Franse wapens konden de hoofdstad en andere grote centra al snel worden veroverd. Het platteland bleef onder controle van de rebellen. Franse troepen en wapens vermochten hier niets tegen. Ook Amerika was machteloos en kon geen tegenzet doen, daar het volledig werd opgeslorpt door zijn eigen Burgeroorlog.

Op 10 april 1864 aanvaarde aartshertog Maximiliaan van Oostenrijk, echtgenoot van prinses Charlotte, dochter van Leopold I, de kroon van Mexico. Onder bescherming van Oostenrijk en Frankrijk werd Maximiliaan tot keizer uitgeroepen. Omdat het Mexicaanse leger van onbetrouwbaar allooi was, besloot hij om een persoonlijke wacht op te richten die zou samengesteld worden uit Oostenrijkers, Fransen en Belgen. Deze laatsten zouden persoonlijk worden belast met de veiligheid van de prinses, hun landgenote. Desondanks hoede de Belgische regering zich om zich officieel te bemoeien met de oprichting van het keizerlijk legioen.

De publieke opinie vond het plan onverenigbaar met de Belgische neutraliteitspolitiek. Bovendien was men bang om op korte termijn in conflict te komen met de Verenigde Staten. Het eentonige kazerneleven, het avontuur in de Nieuwe Wereld en de trots om lijfwacht te zijn van een prinses deed velen desondanks de stap zetten. Het Belgische Legioen werd georganiseerd in de streek rond Oudenaarde in september en oktober 1864 onder leiding van Luitenant-Generaal Chapelié, commandant van de Koninklijke Militaire School. De rekrutering gebeurde onder militairen en onder de burgerbevolking. Het kader zou alleen bestaan uit militairen, die van onberispelijk gedrag moesten zijn en een perfecte staat van dienst moesten hebben.

Vele kaderleden lieten hun graad wegvallen en namen als soldaat deel. Officieren kregen 2 jaar verlof zonder

Het Belgisch Legioen in Mexico (afbeelding naar een schilderij van Charles Lahalle, 1869).

Het kasteel De Kraag langs het kanaal in Willebroek. Zowel Louis Dochez als zijn broers en zussen werden hier allen geboren. Louis Dochez had er bovendien zijn woonst (foto GAW).

wedde, de manschappen tekenden een contract voor zes jaar onder Maximiliaan. Het korps vertrok vanuit Saint-Nazaire in vier detachementen van 604, 403, 361 en 190 man (waaronder 63 officieren) op respectievelijk 16 oktober, 19 november en 16 december 1864 en op 16 januari 1865.

De overtocht duurde ongeveer 1 maand. De ontscheping gebeurde in Vera Cruz. Het regiment kreeg de naam 'Regiment van Keizerin Charlotte' en bestond uit 2 bataljons: het bataljon 'Impératrice' en het bataljon 'Roi des Belges' (met Grenadiers en Voltigeurs, elk 6 compagnieën). Vijfendertig officieren en 754 van de 1558 manschappen kwamen terug, de rest sneuvelde, stierf door ziekte of besliste om achter te blijven, hetzij in dienst bij het leger van Maximiliaan, hetzij om 'het land beter te leren kennen'. Leopold I had ondertussen door zijn poging om zijn dochter te beschermen een groot deel van zijn toen erkend prestige moeten inboeten. Ondanks het feit dat 'ze het land der Belgen met eer hadden overladen' werden de leden van het Belgisch Legioen na hun terugkeer dan ook zonder veel commentaar aan de kant gezet. Alleen in het kamp van Beverloo en te Oudenaarde herinnert een monument ons tegenwoordig nog aan deze geschiedenis.

Het was in deze politieke vertroebelde sfeer dat Louis Dochez in 1863 opnieuw ten tonele verscheen, tegelijk met de 'officiële' ronselaars die dan, eerst op de achtergrond, later door de politieke sfeer zéér uitgesproken opduiken in het openbare leven.

Ook het feit dat Antwerpen, na het vrijkopen van de Schelddeblokkade van Nederland, opnieuw zijn rol als wereldhaven kon opnemen speelde hierbij een grote rol, vermits door de Deens-Duitse conflicten, de noordelijke havens ongunstige locaties waren geworden voor immigratie. De ronselaar die ondergronds in Europa had gewerkt, M.D. Ross uit Boston, had reeds ervaring door Poolse arbeiders via Hamburg naar de Verenigde Staten te zenden. Hij richt zich nu op Antwerpen, waar hij in het begin hulp krijgt van een zeker Auguste André.

Zijn voornaamste compagnon was echter onze Willebroe-

kenaar, Louis Dochez, een man die later door Ross beschreven wordt als *even scrupuleus als hij zelf!*

Dochez was naar België terug gekomen met een mandaat van de steenkoolmaatschappij om in zijn geboorteland 'mijnwerkers' (!) te rekruteren.

Vermits niemand daar problemen mee had gaf ook de Belgische regering - zelfs de officiële - toelating om zijn activiteiten uit te oefenen, zeker nadat hij door Sanford en Joseph Henrotin, de Belgische consul in Chicago bij minister Rogier was aanbevolen.

Dochez liet er geen gras overgroeien en vanuit zijn hoofdkwartier te Willebroek, waar hij het kasteel De Kraag ter beschikking had gekregen van zijn zus Angelica (die het in 1841 van moeder Cels had gekocht) richtte hij onmiddellijk burelen op te Antwerpen en te Brussel, van waaruit hij eerst de Borinage ging bewerken, waar op dat moment een crisis heerste in de steenkoolsector.

Met een misleidende brief vol van mooie beloften voor een betere toekomst in Amerika lokte hij een ganse reeks sukkelaars, die uiteraard niet wisten wat hen boven het hoofd hing. Dit alles oogde erg professioneel en legaal. De Belgische journalist en economist Charles Le Hardy de Beaulieu was vol lof over de werkzaamheden van de emigratieagent, die volgens hem door zijn activiteiten mee bijdroeg aan de regulering van de arbeidsmarkt (sic).

Door zijn inzet (voor zijn eigen profijt) vertrok al in augustus 1863 het schip *Johann Kepler* uit de haven van Antwerpen. Aan boord bevond zich de eerste lading Belgische 'mijnwerkers', allemaal geronseld in de Borinage, met als officiële bestemming Illinois.

Dochez had vlug door hoe lucratief deze 'mensenhandel' wel was. In enkele dagen verzamelde hij niet veel later via advertenties en bezoeken aan drankgelegenheden opnieuw voldoende vrijwilligers. Aangevuld door een grote groep Duitsers, geronseld door Ross, vertrokken zij als tweede groep, aan boord van de *Bellona*.

Begin 1864 vetrekt de *Johannes Marie* met een nieuwe lading mensen naar het 'belofde land'... of dat denken ze toch.

Het einde in zicht

Alhoewel Dochez schijnbaar vrije hand had en openlijk zijn werving/ronselpraktijken kon uitvoeren, werd hij in in opdracht van de minister van binnenlandse zaken, die de boel waarschijnlijk (en met reden) niet vertrouwde, in het oog gehouden door de Staatsveiligheid.

Ook de pers volgde de activiteiten van onze Willebroekenaar met argusogen op. In 'De Toekomst - Ypersch weekblad' van zondag 4 oktober 1863 vonden we de volgende vrij kritische tekst terug.

Dezer dagen zijn ongeveer 80 koolmijnwerkers van Bergen naar den staat Illinois in Amerika vertrokken.

Zij waren tot deze landverhuizing aangewakkerd door den heer L. Dochez, Belg van geboorte en algemeenen agent der koolmijnen van den Illinois, welke hun gedurende drij jaren een groot loon heeft toegzegd; ook de reiskosten

worden door hem betaald.

Het is te hopen dat onze landgenooten het beter zullen lukken dan zoovele anderen, welke in die verre streken de wreedste misrekeningen hebben ondervonden, na door de schoonsten beloften er heengelokt te zijn.

De Amerikaanse 'Morning Chronicle' van 8 oktober 1864 liet dan weer enkele slachtoffers van Dochez vertellen hoe ze tijdens hun reis naar Amerika waren behandeld *als honden* en bij aankomst uitgehongerd en *sommigen letterlijk naakt* werden overgeleverd aan de 'Massachusetts Slave and Slaughter Company' (sic). Die verplichtte de onfortuinlijke reizigers om een contract te tekenen dat ze door het taalverschil niet begrepen, stak ze vervolgens in uniform en stuurde hen recht naar het front. "Can the French and Belgian Consuls overlook these things?" vroeg de New York News zich openlijk af.

Parlementaire vragen

Door zijn opvallende aanwezigheid in het koolbekken van de Borinage begonnen enkele steenkoolbazen zich bedreigd te voelen en via bevriende journalisten en politici, voornamelijk van de toenmalige liberale partij, werden dan ook gaandeweg vragen gesteld over de praktijken van Dochez. Deze sfeer van wantrouwen leidde er toe dat onze *ronselaar* op een bepaald ogenblik werd opgepakt door de politiecommissaris van Ougrée en werd opgesloten voor het ongeoorloofd ronselen van arbeiders. Door tussenkomst van zijn beschermheer Sanford kwam hij uiteraard binnen de kortste tijd terug vrij.

Omdat Dochez wist dat hij op het randje van de legaliteit handelde, werd nergens in de door hem voorgestelde contracten verwezen naar de ware aard van het engage-

ment dat de zogenaamde 'vrijwilligers' aangingen. Wat problematisch was, want Belgen mochten grondwettelijk geen dienst nemen in een vreemd leger en wie dat toch deed riskeerde zijn nationaliteit te verliezen. Later beweerde Dochez hierover dat hij de burgemeesters van de gemeenten waar hij zijn 'werkterrein' had op de hoogte bracht van de ware (militaire) aard van zijn wervingspraktijken. Nergens is hiervan echter enig bewijs terug te vinden.

Een-en-ander leidt er toe dat er vragen worden gesteld in het parlement over de geruchten rond de recrutering van soldaten voor de Amerikaanse Unietroepen.

De regering, die gekneld zit tussen enerzijds de werving van vrijwilligers voor het Charlottalegioen van koning Leopold I voor Mexico en anderzijds de stilzwijgende toelating voor de werving van soldaten voor de Noordelijke Amerikaanse troepen, probeert uit deze vervelende situatie te geraken door het de ronselaars moeilijk te maken.

Een einde stellen aan de activiteiten van M.D. Ross en Louis Dochez kon echter alleen indien zij konden beticht worden van frauduleuze praktijken. Aangezien onze Wilbroekse rekruteringsagent een jaar voordien door Sanford en de Belgische consul was aangeprezen bij de regering, was het onwaarschijnlijk dat men deze piste zou bewandelen. Ook het feit dat de regering zich niet verzet had tegen de politiek van Leopold I ten opzichte van Mexico en tegen diens voorkeur voor de geconfedereerden in het zuiden, speelde in hun voordeel.

Daardoor konden Dochez en zijn Amerikaanse kompaan ondanks de toenemende kritiek en de berichten in de nationale kranten ongestoord hun gang blijven gaan.

Niettemin kwam op een bepaald moment het einde van hun mensenhandel toch in zicht. Minister Charles Rogier,

Van Louis Dochez is helaas geen afbeelding bekend. We vonden wel bijgaande afbeeldingen terug van (van links naar rechts) vader Jean-Baptist, zuster Angelica en zoon Alphonse Dochez (1882-1964). Deze laatste redde de eer van zijn familie door als arts baanbrekend werk te verrichten op het vlak van longziekte en preventieve gezondheidszorg (foto's RKD.nl & US National Library of Medicine).

die de zaakjes van Dochez politiek precair begon te vinden, had de Staatsveiligheid meer ruimte en vrijheid gegeven om tegen Dochez te ageren. Na maanden van stille opvolging ondernam de dienst in 1864 openlijk acties. Zo kreeg onze dorpsgenoot op 27 oktober 1864 een convocatie op zijn thuisadres in Willebroek - één van de vier domicilies die hij toen had - om zich aan te bieden bij de dienst om te worden verhoord. Dochez weigerde echter zijn woonst te verlaten, zogenaamd omdat hij zijn hoogzwangere vrouw moest bijstaan. Wel een beetje overdreven vermits die al op 8 oktober was bevallen van dochter Clementine. Elke normale burger of verdachte zou in dergelijk geval de toenmalige Rijkswacht of Staatsveiligheid zelf over de vloer hebben gekregen.

Dochez was echter intelligent en glad genoeg om het spel hoog te spelen. Hij deed onmiddellijk een beroep op ambassadeur Sanford, de man die hem altijd de hand boven het hoofd had gehouden, en vroeg hem subtiel om een vriendendienst...

Een nieuw leven

Door tussenkomst van de diplomaat kwam onze Willebroekenaar er zonder kleerscheuren vanaf, al had hij de boodschap echter wél begrepen. Na enkele weken niet meer in het nieuws te zijn gekomen, ruilde Louis Dochez zijn geboortedorp in België voorgoed voor de Verenigde Staten. Waar hij de eerste tien jaar verbleef is niet duidelijk, maar van 1873 tot 1888 woonde hij alleszins in San Francisco. Met zijn echtgenote Josephine Dietrich, van Frans-Duitse afkomst, zou hij daar nog vier kinderen hebben.

Zijn activiteiten namen in die periode een opmerkelijke wending. In de jaren 1870 dook in de grote muziektempels immers de naam op van een succesvolle bariton, genaamd *De Passio*. Louis Dochez had in 1857 al eens opgetreden in de opera van Chicago en blijkbaar had hij daar relaties opgebouwd, die het hem mogelijk maakten om na zijn terugkeer naar de *States* een nieuw leven te beginnen als operazanger. Hij zong daarbij in alle grote operahuizen de pannen van het dak en trad op in alle grote concertzalen, telkens met groot succes.

Tijdens deze tweede Amerikaanse periode wist niemand nog dat de alom gewaardeerde operaster jaren voordien als mensenhandelaar aan de kost kwam door talloze nietsvermoedende Belgen in dienst van het Amerikaanse noordelijk leger naar de *slachtvelden* te sturen.

De Passio, alias Louis Dochez, stierf in januari 1907 dan ook als gerespecteerd man. Hij ligt met z'n vrouw en met een van zijn zonen en diens echtgenote begraven op het kerkhof van de kleine plaats Abingdon in Harford County Maryland, Verenigde Staten. Zijn zoon Alphonse werd een van de bekendste artsen van Amerika en een expert op het gebied van longziekten. In de medische wereld staat hij bekend als de man die definitief aantoonde dat verkoudheden worden veroorzaakt door virussen.

Eric Van Winghe

Geraadpleegde bronnen: Recrutements en Belgique pour les troupes fédérales (Fr. Ballace), Vechten met Lincoln: de Belgen in de Amerikaanse Burgeroorlog (Fr. Decat), National Archives US, Sanford Papers, Google News.

DEATH CLAIMS LOUIS DOCHEZ SR.

Word reached this city Tuesday that Louis A. Dochez Sr., a musician who lived here from 1873 to 1883, had died recently in Baltimore. Dochez was a talented barytone and besides singing in concerts and opera was for many years a member of the quartet of St. Mary's Cathedral and the Spanish church. He is survived by his widow and daughter, who live at Belchamp, Md., and four sons, Louis A. Dochez of Indianapolis, Alfred E. and Charles A. Dochez of New York and Dr. Raymond A. Dochez of Baltimore.

Artikel uit de *San Francisco Call* van 11 april 1907, dat het nieuws brengt van Louis Dochez overlijden. De nadruk ligt hierin volledig op Dochez latere carrière als muzikant. Over zijn rol als recruteringsagent wordt niet uitgewijd (afbeelding CDNC).

Graven van de familie Dochez, waaronder dat van Louis Dochez, op de begraafplaats van Abingdon in Maryland, Verenigde Staten.

Detail van de grafsteen van Louis A. Dochez, geboren te 'Willebroeck, Belgium'.

Zondag

14

December

GEMEENTE WILLEBROEK

Deuren : 6.30 u. **ZAAL SCALA** Begin : 7 u. stipt

Namiddagvoorstelling te 2.30 uur stipt

ALI-BEN'S WONDERWERELD

De Koning der Boeiën
De Meester van het Onbekende
stelt voor :

méer dan 100 Goocheltoeren

in bewerking met het mysterieuze

HYPNOTISME-SPIRITISME

DE INDISCHE GEESTENKAMER
HET VERDWENEN MEDIUM
DE GEHEIMZINNIGE KOFFER
ALI-BEN'S GRIEZELMES (éénig)

Rijkelijk materiaal

10.000 fr. aan tooneelschikking

met medewerking van :

Mme JÜLIKA in hare werkzaamheden
van TELEPATHIE zonder kontakt

Mme Jüluka zal het genoeg hebben de
toekomst te voorspellen over gansch de zaal

De grootste Komiek Goochelaar

FLUPKE

is eveneens op het programma en zal de zaal doen schaterlachen

Dit alles wordt voorgesteld in prachtige
decors en met muzikale aanpassingen

EEN AVOND VOL SPANNING EN GENOT

Prijzen der plaatsen : 8 - 6 - 4 fr.

Kinderen : 2 fr.

(enkel in de namiddagvoorstelling toegelaten)

Kaarten van heden af te bekomen in de zaal "Scala."

Druck A. Van Horebeek-Overloop, Mechelen

HET BESTUUR

Een bijzondere foto...

De foto die prijkt op de cover van deze editie, is een vondst die we deden in het Franse blad 'Journal des voyages' van zondag 13 november 1898. Blijkbaar had dit blad indertijd de gewoonte een fotowedstrijd te organiseren onder haar lezers. De eerste prijs in de vierentwintigste editie hiervan werd gewonnen door een zekere John Van Hoetsem (sic) en toont de 'entrée du canal de Willebroeck' of met andere woorden de sluis van Klein-Willebroek. Daarmee is deze foto een van de oudste beelden die van onze gemeente bewaard zijn gebleven. De foto wordt afgedrukt bij een artikel dat aandacht besteedt aan de waterlopen in de provincie Antwerpen en de haven van Antwerpen. Onze vaart omschrijft men als 'canal de Bruxelles dit aussi de Willebroeck, aux rives éminemment pittoresques, et qui relie la capitale de la Belgique à son importante cité anversoise. Il aboutit au Ruppel comme y aboutit aussi le canal de Louvain'.

Kevin Polfliet

Afbeelding: verzameling Kevin Polfliet

Roef

Een schipper poseert fier op zijn vaartuig, nabij de huidige Torenstraat (toen Kasteelstraat) in Willebroek, vermoedelijk in 1894. Op de achtergrond zien we de toren van de Sint-Niklaaskerk en rechts ervan, het torentje van het klooster van de Dochters van Maria. De huizen recht voor de kerk herinneren nog aan het kasteel van Jan Helman, dat gebouwd werd nadat deze laatste in 1661 tot baron van Willebroek werd benoemd. Bemerkt ook de talrijke populieren langs de vaartkant, waarvan een groot deel enkele jaren later sneuvelde, bij de modernisering van het kanaal. Naast de schipper zien we ook diens vrouw en kind in de zogenaamde 'roef', de (piep)kleine leefruimte waar indertijd de vaak grote schippersgezinnen in samenleefden (foto KIK-IRPA).

De breuk van de schuttersgilde van Heffen

In 2008 gaf Vaertlinck i.s.m. de Koninklijke Sint-Niklaasgilde van Willebroek een jubileumnummer uit ter gelegenheid van het 475-jarig bestaan van deze gilde (1533 – 2008). Hierin wordt vermeld dat de koning - de beste schutter van de gilde - als bewijs van zijn behendigheid een keten van zilver of zelfs van goud mocht dragen: de zogenaamde breuk. Ook Blaasveld en Heffen had een schuttersgilde en bijgevolg een breuk. Maar de Sint-Sebastiaansgilde van Heffen, volgens E. Van Autenboer, de specialist in verband met schuttersgilden, gesticht voor 1562 had een probleem met de breuk.

In een lezing voor *Ten Boome* op 20 oktober 1996 vermeldt hij dat de breuk in 1590 volgens getuigenis van vijf inwoners van Heffen om veiligheidsredenen bij mr. Andries Rousselle in bewaring was gegeven.

Veilig was het in die periode inderdaad niet. De godsdienstoorlogen woedden nog volop. De beeldenstorm was nog niet vergeten evenmin als de plunderingen, brandstichtingen en opeisingen van de protestantse troepen van Willem van Oranje en van Spaanse soldaten. De strijd om de splitsing van de 17 Provinciën was nog bezig (maar in 1592 een feit). Het was dus normaal dat ook een schuttersgilde zijn belangrijke stukken beveiligde.

In het stadsarchief van Mechelen vonden we bij notaris De Munter een akte van 15 januari 1590 met vijf getuigenissen. Refereerde E. Van Autenboer naar diezelfde akte? De vijf ingezetenen van Heffen, leden *vande gemeynte gulde vanden hantboge aldaer* waren *Gillis gobbe out ontrent xxxix, Peeter verschare alias keteler out ontrent xlvj, Gerard luycks out ontrent xxvii, Costen de zomer out xxxij ende Rombout van Rogbroeck out ontrent xlvij*. Ze legden ze hun verklaring onder eed af.

Aan de beurt kwam eerst Gillis Gobbe. Volgens hem kwam ongeveer vijf jaar geleden *alsdoen hy gevluucht wesende binnen dese stede [van Mechelen] wonende jnde steenstrate tzunen huysse Juffrouw Cecilia Roelants huisvrouw van mr. Andries Rousselle*. Haar man was ziek maar vroeg Gillis te kunnen spreken. Dus trok Gillis naar mr. Andries thuis *inden ham by de meysbrugge*. Daar praatten ze over allerhande zaken van het dorp en vooral over zijn goederen. Aangaande *de broke* van de gilde *die hy eertyden jn bewaernisse genomen hadt*, verklaarde Andries *datse alnoch wel bewaert was, (...) op zyn huys ende hoff te Verrebroeck jn Vlaen[deren] jnt la[n]t van waes*. Dus de breuk was rond 1585 in het huis van de heer Rousselle te Verrebroek.

Peeter Verschare op zijn beurt wist te vertellen dat 14 jaar geleden *de compaignie oft eenige van tpeerdevolck des heren van Schar dau lach tot Heffen*. Bij hem thuis *op hoeydonck onder Heffen* kwam Pauwels Boets. Die was laatste koning van de schuttersgilde. Ze kletsten er onder ander over dat Pauwels wel graag zou hebben dat de tijd terug zou komen dat de gilde kon schieten. Hij vertelde dat hij de breuk *met al datter aenhinck* zoals hij die als koning laatst in de processie gedragen had en *zoose fraiykens gelenght was*, aan mijnheer Andries Rousselle overgedragen had die toen hoofdman van de gilde was. Hij voegde er nog aan toe dat indien *men noch schieten mocht, zoude de keten van de brooke noch meer gelenght worden*. Zelfverzekerd was hij alvast!

Costen de Zomer getuigde dat hij vier jaar geleden bij hem thuis te Heffen na het overlijden van Andries Rousselle met de jonge Andries Rousselle sprak. Men zou *den dienst gods wedrom[me] ald[aer] beginnen te doen*. Die was om-

wille van de troebelen waarschijnlijk een tijd onderbroken geweest. Toen Costen de jonge Andries vroeg of hij ook *ter kercken* zoude komen antwoordde deze bevestigend en dat zijn vader *de kercke gegeven hadde twee tortsen, d[aer]aen men oick zyne wapen[en] hangen zoude* en verder dat *de broke vande gulde es oick tonsent noch*.

De vijf getuigen verklaarden ook nog zeer goed *in memorie te hebben het gestalt van de vs. broke* met alles wat er aan hing en er bij hoorde *zoose telckes na de processien zoo tot Heffen als tot Leest en[de] Blaesvelt als anderssints, overgelevert es geweest* aan wijlen mr. Andries Rousselle, als hoofdman.

Volgens hun beschrijving bij de laatste overdracht was de breuk *eener grooten silve[re?] vergulden papegaey weynich minder danden vogel daer de gilde naer schoot, de vleugels verheven en[de] verciert met een croon opt hooft, hangende aen een silveren keten tweemaels om den hals gaende en[de] com[m]jende tot beneden jnt hangen van[den] buyck, hangen[de] noch d[aer] aen een silveren schilteken met een cleyen silveren papegaeyken daeronder*. Zo hebben we een beeld hoe de schuttersbreuk van Heffen er toen uitzag.

Merken we nu op dat E. Van Autenboer als beschrijving van de breuk het volgende geeft: “Zij vertoont het wapenschild van jr. Phlups de Haynin, heer van Lecies, burgemeester van Mechelen en koning van de gilde in 1615. Naast een schild met Sint-Sebastiaan in hoog relief, hangt er een ander aan met de voorstelling van Sint-Amandus en het inschrift: *13 juni 1756 Joes Frans Ips (sic) De Cock hooftman deser gulde*.”

Gaat het hier dan om dezelfde breuk of is deze laatste een vervanging van de mogelijk verdwenen oude breuk? We kunnen het ons voorstellen. Verrebroek ligt heel dicht tegen het protestants gebied en de Staatse troepen plunderden regelmatig onze contreien. Mogelijk zijn ze ook bij de oude Andries Rousselle daar thuis langs geweest en hebben het Heffense pronkstuk opgevorderd, meegenomen, verduisterd ofte gepikt.

De twee beschrijvingen van de wapenschilden stemmen niet overeen. Het wapen van vader Rousselle staat tegenover dat van jr. Phlups de Haynin. Kennelijk niet dezelfde personen. In de eerste spreekt men van een papegaai en een klein schildje met daaronder nog een papegaaike. In de tweede over het schild van St. Sebastiaan en St. Amandus met latere datum 1756.

Mogen we als conclusie de hypothese stellen dat de oude breuk in die oorlogsjaren verloren is geraakt en later door een nieuwe is vervangen? Over de oude breuk van de schuttersgilde van Heffen kennen we nu alleszins meerdere verduidelijkingen!

Vroeger en nu

Een zicht vanaf de ingang van het Willebroekse treinstation richting Stationsplein, op oude prentkaarten wel eens de 'ingang der gemeente' genoemd. In het gebouw op de voorgrond bevond zich eertijds het 'Hotel de l'Aigle' maar nu huist er al decennialang een Chinees restaurant. Merk op dat in 1925 ook over het Stationsplein sporen liepen, met name van de lijn Kontich-Aalst (foto's GAW/Kevin Polfiet).

Het monument der gesneuvelden zoals het zich momenteel bevindt aan de Dendermondsesteenweg in Willebroek.

Een bijzonder Willebroeks monument uit de schaduw gehaald

Op 11 november wordt ieder jaar traditioneel het einde herdacht van de eerste Wereldoorlog en in Willebroek gaat dat zoals op veel plaatsen gepaard met een bloemlegging aan het monument der gesneuvelden, aan de ingang van het kerkhof langs de Dendermondsesteenweg.

Nadat er op 11 november 1918 een einde was gekomen aan de Eerste Wereldoorlog en de Duitsers ook ons land verlieten, bleef Willebroek zwaar gehavend achter. Zo waren er honderden huizen en gebouwen platgebrand of gesloopt om militaire redenen, de brug over de Willebroekse Vaart was vernield en het gemeentehuis was door een granaat getroffen, terwijl het klooster der Dochters van Maria dienst had gedaan als hospitaal en talloze soldaten en vluchtelingen had opgevangen. Tenslotte viel er in vele Willebroekse gezinnen een of meerdere slachtoffers te betreuren.

Ondanks de materiële en intrinsieke oorlogsschade heerste er na de Wapenstilstand toch een feeststemming en maakte de gemeente zich op om overlevende Willebroekse soldaten op eervolle wijze te verwelkomen, zoals op 23 november 1918 gebeurde met soldaat E. Brijs, die de gemeente werd rondgedragen. Tegelijk werden plannen gesmeed om de

gesneuvelde Willebroekenaars te herdenken. Op 2 oktober 1919 werd door de gemeenteraad beslist om elk jaar op Allerheiligen de gevallen soldaten te herdenken, wat later werd omgezet naar 11 november, datum van de Wapenstilstand. Negen jaar later, in 1928 wordt een monument opgericht dat op 20 mei 1929 wordt ingehuldigd met een uitgebreid huldeprogramma, waarop onder meer door de Willebroekse schooljeugd een cantate wordt uitgevoerd 'Aan de gesneuvelde jongens van Willebroek ter ere, 1914-1918', met tekst van Fr. Clymans op muziek van Jos Clymans:

***(...) Uit vreemd' en eigen gouwen,
Genaderd zijn de getrouwen.
Vereenigd om het beeld,
Dat hier voor alle tijden,
De Heugenis zal wijden,
Der dooden onverdeeld. (...)***

Arthur Pierre en het door hem geproduceerde grafmonument van Peter Benoit op het Schoonselhof in Antwerpen. (foto's Schoonselhof.be/OZG-Orpheus).

Als men de lokale geschiedschrijving er op naslaat, valt het op dat er over de maker van dit merkwaardige en voor zijn soort vrij omvangrijke monument weinig informatie voorhanden is. Wat we zoals al vermeld weten is dat tot de oprichting ervan werd overgegaan in 1928 en dat de inhuldiging plaatsvond op 20 mei 1929. Welke kunstenaar het uitvoerde is echter op het eerste gezicht minder duidelijk. De uitnodiging voor de ‘Plechtigheid der Onthulling’ vermeldt dit alleszins niet.

Op het werk zelf staat eveneens niets vermeld en zelfs de inventaris van het onroerend erfgoed van de Vlaamse overheid, die in principe alle info over alle mogelijke waardevolle gebouwen en monumenten omvat, is bijzonder karig. Onder de noemer ‘gemeentelijke begraafplaats’ lezen we er: “Voor het kerkhof: monument voor de gesneuvelden naar ontwerp van E. Jonckheere en beeldhouwer (?) A. Pierré van 1922, opgericht in 1928.” Wie die E. Jonckheere is wordt nergens toegelicht en bij de beeldhouwer Pierré – waarvan men gelet op het vraagteken blijkbaar niet zeker is of hij wel een beeldhouwer was – geeft men bij verder doorzoeken enkel nog de geboortedatum 30-06-1866 en de sterfdatum 02-09-1938, alsook de aanduiding “schilder, beeldhouwer” (zonder vraagteken) onder het vak “Beroep of opleiding”.

Bij verder opzoekwerk over wie deze kunstenaar nu was, stoten we op een oude prentkaart met afbeelding van het bewuste ‘Gedenkmaal der Gesneuvelden’ en met in een hoekje de vermelding “Sculpt.: Arthur PIERRE”. Wat ons meteen opviel was het subtiele verschil in schrijfwijze – Pierre in plaats van Pierré – en toen we daarop verder zochten, bleek de maker van het Willebroekse monument der gesneuvelden toch niet de eerste de beste.

De Arthur Pierre waarover het hier gaat blijkt inderdaad te zijn geboren in 1866, meer bepaald in Ant-

werpen, waar zijn vader Guillaume beambte was. Al snel na zijn geboorte werd zijn vader overgeplaatst naar Dendermonde, zodat het daar was waar Arthur een groot deel van zijn jeugd doorbracht en het eerste deel van zijn opleiding genoot aan de plaatselijke academie. Vanaf 1883 keerde hij naar Antwerpen terug, waar hij zich inschreef aan de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunsten en later aan het Hoger Instituut voor Schone Kunsten. Op dat moment ging zijn aandacht vooral naar de teken- en schilderkunst, wat ook zo zou blijven tijdens zijn verblijf in het neutrale Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog. Gaandeweg liet hij zich echter opmerken met zijn beeldhouwwerk, dat zweeft tussen romantiek en realisme. Hij werd bijzonder productief als beeldhouwer van decoratieve kunst, waarbij hij naar verluidt goed het samengaan tussen architectuur en het artistieke aanvoelde. Bekende werken van hem zijn onder meer de kariatiden op de Boerentoren in Antwerpen, die Handel, Kunst, Wetenschappen, Landbouw, Voorspoed, Techniek, Architectuur en Scheepvaart verzinnebeelden. Ook de imposante bronzen adelaar die het gebouw van de voormalige verzekeringsmaatschappij Eagle Star op de hoek van de Meir en de Huidvetterstraat in Antwerpen siert, is van zijn hand.

Het bekendste wordt Arthur Pierre voor zijn funeraire beeldhouwwerk, met name dat op de bekende begraafplaats ‘Schoonselhof’ in Antwerpen. Hij tekende er onder meer voor de grafmonumenten van de Kapelse schilder Evert Larock én voor dat van de beroemde Vlaamse componist Peter Benoit. Dit laatste werk werd hem eerder bij toeval toegewezen. Het comité dat voor de oprichting van het graf van Benoit instond, stelde aanvankelijk aan de stad Antwerpen een andere kunstenaar voor. Omdat die echter al andere opdrachten had uitgevoerd in opdracht van het stadsbestuur, ging het werk uiteindelijk naar Arthur Pierre, die het klaarhad in augustus 1913. Het ‘praalgraf’ werd een eerste keer ingehuldigd in november 1920 op de begraafplaats aan het Kiel in Antwerpen, maar in 1939 verplaatst naar het Schoonselhof. Tegen dan was het Willebroekse monument al lang een feit én had Arthur Pierre het aardse voor het eeuwige geruild: hij stierf op 2 september 1938 en ligt zelf begraven op het Schoonselhof op perk Y, west, onder een bijzonder sobere grafsteen. Met dit stukje hopen we deze niet onverdienstelijke kunstenaar uit het vergeethoekje te hebben gehaald.

Kevin Polfliet

Geraadpleegde bronnen: Willebroek, van landbouwdorp tot industriegemeente (T. De Herdt & T. Rabhooy), Schoonselhof.be, VIOE, vzw Toermalijn, DNBL.

Uit grootmoeders keuken: een vergeten Willebroeks gerecht

De Willebroekse vaart, zoals het tegenwoordige zeekanaal van Brussel naar de Schelde 'vroeger jaren' werd genoemd, is door de eeuwen heen steeds een bron geweest van intermenselijke contacten, wegens de gemakkelijheid om zich van de ene naar de andere plaats te begeven. Dit had onder meer zijn gevolgen voor het taalgebruik in de verschillende dorpen langs het kanaal, maar ook op het culinaire vlak...

Een bekend voorbeeld hiervan was en is het eten van paardenvlees. Dit vlees was afkomstig van de trekpaarden voor de schepen op het kanaal. Na bewezen diensten werden de dieren gekocht/verkocht op de markten van Vilvoorde en Willebroek. In de eerstgenoemde gemeente wordt de paardenbiefstuk nog steeds gegeten in het bekende restaurant De Kuyper, en wie kent niet de "Schip" uit Willebroek, meestal gegeten rond jaarmarkt?

Een ander typisch Willebroeks en Brussels gerecht waarvan de verspreiding samenhangt met de aanwezigheid van het kanaal, was 'Chouzels', oorspronkelijk een bereiding die nauwe verwantschap heeft met de Mechelse 'lever en zoom'. In beide gerechten speelt orgaanvlees de hoofdrol. 'Men' zegt dat Chouzels werden bereid met die lichaamsdelen die een os niet meer heeft, en dat in de Mechelse 'lever en zoom' zogenaamde sous-pieten werden verwerkt... Wel, beide beweringen zijn waar.

In het gerecht dat bekend stond als 'Chouzels' werden de teelballen van jonge stiertjes verwerkt en in het gerecht 'lever en zoom' vond men de penissen van de geslachte stiertjes.

De bereiding van zulke gerechten was, meestal bij dit soort gerechten, een geheim doorgegeven van moeder

op dochter en is daardoor helaas in de vergetelheid geraakt. Voor de Chouzels vonden we nog een recept op een Brusselse nostalgische site. Voor de liefhebbers, en om af te kicken van de modern-verfijnde feestmenu's rond nieuwjaar, voegden we hierbij het bewuste recept (4 à 5 personen).

Van de lever en zoom was geen eenduidig recept te vinden. Ondergetekende herinnert zich hoe grootmoeder na de markt lever en zoom bakte, met daarin uiteraard lever, milt, stukjes van de maag, tong, ajuin, bruin bier en dan ook de gesneden penis. Hoe het recept echter precies in elkaar zat...? Bij de Willebroekse versie van chouzels moest op een bepaald moment van de bereiding een goeie scheut Madeirawijn worden toegevoegd, maar wanneer en hoeveel was en bleef een familiegeheim.

De druk van bepaalde bewegingen in onze maatschappij voor het verbod op de verkoop van orgaanvlees, heeft er toe bijgedragen dat sommige van de genoemde ingrediënten niet meer of nauwelijks te verkrijgen zijn, tenzij misschien rechtstreeks via een slachthuis of groothandel. Dat al dit lekkers nu zo goed als verdwenen is uit onze eetcultuur vinden wij alleszins spijtig!

Ne Willebroekse smulbaard

Recept 'Chouzels' (4 à 5 personen)

Ingrediënten

1 fles Gueuze (in Willebroek eventueel te vervangen door flinke scheut Madeira), 1,2 kg alviesklier, 4 ajuinen; 1 ossestaart, 2el boter, 250 gr schapenborst, 1 niertje, 1 varkenslever, 200 gr champions, 1 zwezerik, 2 à 3 teelballen van kalfstiertjes, in schijfjes gesneden, 250gr kalfsborst, laurier, thijm, zout en peper.

Bereiding

Dit alles licht aan stoven, eerst al het vlees in grove stukken snijden, twee boterhammen met wat mosterd en bereiden zoals een stoverij. Smakelijk!

Op deze schertsende wijze werden 'choezels', in fijne een eenvoudig volksgerecht, eertijds door de Brusselse restaurants aangeprezen als verfijnde delicatessen. We kunnen ze geen ongelijk geven. (afbeelding Brussel Nieuws).

De kerk van de Heilige Familie langs de Dendermondsesteenweg te Willebroek, bij aanvang van de sloopwerken (foto R. Pattyn)

Een stukje kerkgeschiedenis verdwijnt

In oktober laatstleden werd opnieuw een stukje Willebroeks verleden gesloopt. De kerk van de Heilige Familie, gelegen naast de bijhorende parochiezaal Familia en pastorie, ging tegen de vlakke om plaats te maken voor extra parkeerplaatsen voor een nabijgelegen supermarkt. Hieronder staan we even stil bij de geschiedenis van dit voor vele Willebroekenaars vertrouwde gebouw.

In 1932 bracht monseigneur Van Cauwenbergh, de toenmalige hulpbisschop van Mechelen, een bezoek aan de Tijnwijk, Kreweg, Rijweg, Pullaar en de Dendermondsesteenweg te Willebroek, waarna hij besliste om een nieuwe parochie te stichten. Op 8 augustus 1932 werd Eugeen Hendrickx benoemd tot pastoor van de nieuwe parochie. Hij werd geboren te Borgerhout op 27 juni 1896 en tot priester gewijd te Mechelen op 4 juni 1922. Hij was oud-leraar aan het St-Gummaruscollege te Lier en oud-onderpastoor van de Sint-Walburgisparochie te Antwerpen. Hij koos op 14 augustus 1932 als naam voor de nieuwe parochie 'Heilige Familie' en geldt dan ook als de stichter van de parochie, die ongeveer 3.500 zielen zou tellen.

Op 8 januari 1933 werd de nieuwe kerk, naar ontwerp van architect J. Van de Vondel (die ook de plannen tekende voor de lagere Don Boscoschool en het klooster in de Emiel Vanderveldestraat) ingezegend door Mgr. Van Cauwenbergh. Hetzelfde jaar werd Vincent D'heu benoemd tot onderpastoor. In diezelfde periode begon men aan de bouw van een klein parochiezaaltje dat later verder zou worden uitgebouwd door de Kajotters.

In 1934 namen vijf kloosterzusters (Passionisten van Tienen) hun intrek in hun klooster aan de Dendermondsesteenweg 45. Zij zorgden van daaruit voor onderwijs en legden zich vooral toe op het verzorgen van zieken. In

februari werd begonnen met het bouwen van een kindertuin, een kinderspeelplaats en vier klassen, en het klooster voor de zusters in de Emiel Vanderveldestraat. Kardinaal Van Roey kwam het klooster en de nieuwe school inzegenen op 26 augustus en op 1 september gingen de deuren van de Sint-Lutgardisschool open, de naam werd achteraf gegeven.

In 1938 vertrok onderpastor D'heu naar Ruisbroek om er als pastoor de Sint-Carolusparochie te stichten. E.H. Frans Peeters werd daarop benoemd tot onderpastoor in 1946, al zou ook hij later uitwijken, met name naar St-Walburgis in Antwerpen, om te worden vervangen door E.H. Joris Verheyden.

De Dochters van Onze-Lieve-Vrouw van het H. Hart kwamen afgezakt naar Willebroek en zetten zich in voor de ziekenverzorging aan huis, kinderheil en het onderhoud van de kerk. In 1957 werd het 25-jarig bestaan van de parochie gevierd. E.H. Joris Verheyden werd eerste directeur van de technische school.

E.H. Hugo Daniëls werd in 1960 benoemd tot onderpastoor en vertrok in 1965 naar Wilsele als onderpastoor. Willebroek werd vervolgens dekenij, pastoor Hendrickx werd tot deken benoemd. E.H. Karel Forton kwam in 1965 toe en werd onderpastoor in de parochie. Hij werd geboren te Antwerpen op 30 juni 1936 en priester gewijd te

Mechelen op 9 juli 1961. Bij zijn aankomst in Willebroek was hij gewezen onderpastoor van Sint-Jozef Coloma te Mechelen.

Deken Eugeen Hendrickx overleed op 30 juli in 1968 en een jaar later in 1969 werd Karel Forton benoemd tot pastoor. In 1970 werd een pater, E.H. Toon Gautier, benoemd tot onderpastoor (reeds de zesde). Er werd in deze periode ook gestart met de bouw van een inmiddels ook verdwenen moskee naast de kerk, voor Marokkaanse gastarbeiders. De zaal "Familia" werd ingezegend op 23 februari 1974. E.H. Toon Gautier vertrok en werd pastoor in Westrode.

De parochie werd ondertussen goed bestuurd en degelijk uitgebouwd met een parochiezaal en scholen. Verschillende verenigingen vonden er hun vestiging. Toch zorgde het afnemende aantal gelovigen, de sluiting van de scholen, en het overlijden te Willebroek op 28 maart 2012 van pastoor Karel Forton, voor een stille teloorgang van de parochie. Bij een reorganisatie van de parochies in de gemeente werd dan ook beslist om de kerk te sluiten en begin oktober 2013 werd dan ook gestart met de sloopwerken, waarmee alweer een einde kwam aan bijna een eeuw Willebroekse geschiedenis.

René Pattyn

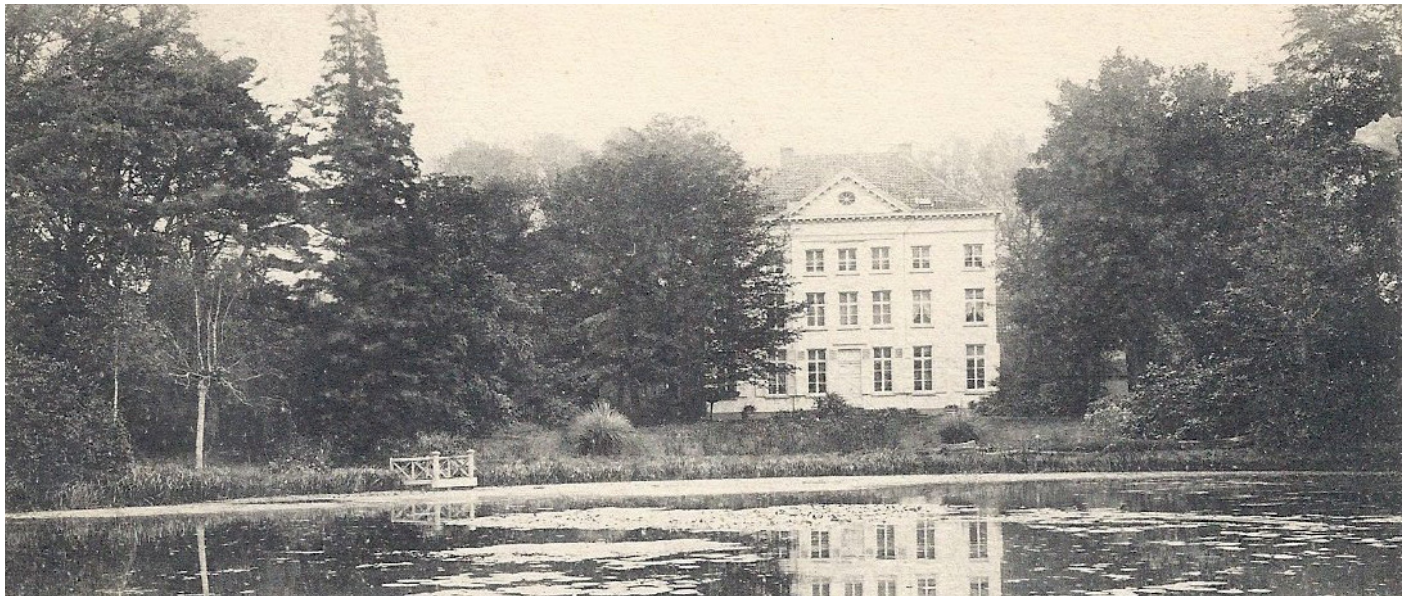
Geraadpleegde bronnen: De Zondagsvriend, 4de jg, nr. 3 van 15 januari 1933, Parochie Heilige Familie Willebroek 1932-1982, inleiding door Karel Forton, archief René Pattyn.

Beelden van tijdens de inwijding van de kerk door Mgr. Van Cauwenbergh op 8 januari 1933 (foto's De Zondagsvriend).

Een laatste blik op het interieur van de kerk van de Heilige Familie, tijdens de sloopwerken in oktober 2013. Inzet: E.H. Karel Forton, onderpastoor en laatste pastoor van de parochie, tot aan zijn overlijden in 2012 (foto's R. Pattyn/bidprentje K. Forton).

De achterzijde van het kasteel De Kraeg, zoals het er uitzag vóór 1929, toen de firma ASED het aankocht en grondig verbouwde om dienst te doen als privé-club en casino voor zijn personeel en het management van talrijke bedrijven (foto GAW).

De geschiedenis van het ‘Casino De Kraeg’

Elders in dit nummer kunt u de geschiedenis lezen rond de familie Dochez en met name de telg Louis Dochez en diens avonturen in de Verenigde Staten. Het kasteel De Kraeg, dat bewoond werd door verschillende generaties van de familie Dochez, kent een lange geschiedenis, onder meer als ‘Casino De Kraeg’. We gaan hier even dieper in.

Op 16 maart 1757 verwierf Dame de Landes de eigendom en dit bij akte verleden vóór de hoogedelgestrenghe heer stadhouder van Willebroek. De eigendom was voordien in het bezit van Jacobus Alexander Quartier. Op dit ogenblik kon zij niet vermoeden hoe haar onroerend goed er twee eeuwen later zou uitzien en hoe het zich verder zou ontwikkelen. Op 31 augustus van hetzelfde jaar kocht de Dame de Landes er het tuinmanshuis nog bij. Dit behoorde aan Jacobus Van Lint.

De nieuwe eigendom werd vaak in romantische termen beschreven. Notaris Nillis of zijn klerk pende een tekst neer die tot de verbeelding spreekt en dit midden in de napoleontische tijd, toen de Gentenaar Ludovicus B. Powis op 26 vendemiaire van het jaar XII zijn eigendom openbaar verkocht te Kapelle op den Bos. De tekst luidde als volgt:

Het voorschreven Speelgoed met bassecour rontsomme in syne muèren, remisje, stallingen ende orangerie huys; bestaende in vijf benedekamers, knechtskamer, kokene met pompen ende kelders, vyf voor ende dry achterkamers op de eerste stegie ende vyf knechtekamers op de tweede; alle welke kamers het meestendeel met boisingen, geboiseerde schapprijen, schouwen, alkoven ende pampiere behangsels.

Het hoveniershuys met stallingen, bewoont door Petrus de Pauw mets alsnogh eene separate woninge gewoont door Cornelius Theys. Grootte hof rontsomme in zyn haegen ende gragten beplant met eene groote quantiteyd boomende houtwasch, bestaende in eenen potagie ender bloemhof met meer dan dry hondert sestigh draegende fruytboomen, Engelsche hovinge, met eenen Berceau Magisue, somerhuysken, waeteringen, twee Fonteyn bachten ende eenen eyskelder met een cabinet. Het geheel gaf een gesigt op Boom...

Sedertdien is er veel veranderd aan dit domein... De ‘berceau magique’ bestaat niet meer, evenmin als de “twee

Fonteyn bachten’. Wat wel nog blijft is de kalme kleine vijver, het zacht-groene gras met de oersterke beuken en aan de rand daarvan (aan de weg langsheen het kanaal) het sierlijke eeuwenoude kasteel dat in 1809 voor het eerst de naam ‘De Kraeg’ kreeg en later in gans de omgeving gekend stond als ‘casino de kraeg’.

De achtereenvolgende eigenaars opsommen in dit klein artikel is teveel gevraagd. Doch de N.V. ASED dient wel vermeld te worden. Deze firma kocht het geheel op in 1929 en verbouwde het grondig. Een groot gedeelte ervan werd voordien gebruikt door bekwame likeurstokers met gekende merken, zoals de witte jenever ‘Mops’, de likeur op basis van noordkrieken ‘Bitterman’, de ‘Liqueur d’Or’ met goudpailletten erin. De NV ASED stelde het goed ter beschikking van zijn personeel. Aan de Puurse naar dhr. Paul Merckx, traiteur en oud-leraar aan de hoteliersschool te Antwerpen werd de mogelijkheid geboden het ‘Casino de Kraeg’ uit te baten.

Hij gaf de voorkeur om het geheel als privéclub in te richten en het ter beschikking te houden van het management van de vele ondernemingen die in de na-oorlogse economische expansie tot ontplooiing kwamen.

Het beschikte over grote en kleine vergaderzalen en eet-zalen zodat het zeer geschikt was voor directievergaderingen, studievergaderingen en seminaries. Voor seminaries van meerdere dagen beschikte men er over 23 goed ingerichte logeerkamers.

Bovendien konden de ingeschreven leden van de privé-club ‘Casino de Kraeg’ er altijd hun eetmalen komen gebruiken of er hun aperitief of hun kopje koffie komen drinken.

Alle leden van de ‘Privé-club de Kraeg’ of ‘Casino de Kraeg’ werden er bij voorbaat hartelijk welkom geheten!

Gust Van Auwenis

De 'nieuwe vrouw' maakt Tisselt onveilig!

Het snuisteren door oude kranten en tijdschriften levert al eens bijzondere verhalen en anekdotes op en een prachtexemplaar vonden we toevallig in het 'Supplément Littéraire Illustré du Petit Parisien' uit 1897. Het jaar voordien werd de Société Anonyme du Canal et des Installations Maritimes de Bruxelles opgericht, die - haar eigen naam getrouw - vanaf 1900 onze Willebroekse Vaart zou gaan ombouwen tot een zee-kanaal. De Vaart en zijn omgeving waren dus nog niet vernieuwd, toen de streek erlangs werd onveilig gemaakt door een gemaskerde bende met als merkwaardigste kenmerk, dat ze werd geleid door... een vrouw!

Le Petit Parisien bericht erover in zijn zondagseditie van 24 januari 1897. Onder de titel 'Une Femme chef de bandits' verhaalt het blad hoe 'sedert verschillende maanden er een grote schrik heerst in talrijke gemeenten tussen Brussel en Antwerpen'. Oorzaak daarvan is een bende bestaande uit 'bandieten met donker gemaakt gezicht, aangevoerd door een gemaskerde vrouw, die langs verlaten wegen mensen aanvalt en hun hoefes binnendringt om er te stelen.'

Als 'un de leurs exploits' wordt een voorval aangehaald, dat zich voordeed langs onze vaart. 'Twee inwoners van Thisselt gingen 's avonds naar huis, toen ze werden aangevallen door de vrouw en drie van haar handlangers. Ze werden gruwelijk mishandeld en en vervolgens beroofd.' De aanwezigheid van het kanaal bleek voor de boeven en hun bazin goed van pas te komen want het verslag vertelt verder: 'Na hun slag geslagen te hebben, sprongen de bandieten in een boot die lag te wachten en zo bereikten ze de andere oever van hnet kanaal van Willebroeck, langs hetwelke dit geval van agressie juist had plaatsgevonden.'

De verslaggever meldt vervolgens dat 'veldwachters en gendarmerie verschillende klopjachten hebben uitgevoerd, maar (dat) zij tot nu toe onvruchtbaar zijn gebleken'. Ondertussen stapelden de criminele feiten zich wel op. 'Talloze personen werden reeds aangevallen en velen onder hen durven 's avonds hun huizen niet

Le Petit Parisien illustreert het merkwaardige verhaal van de gemaskerde bende en haar bendeleidster met deze prachtige, paginagrote ets, waarop duidelijk de overval langs het kanaal in Tisselt wordt geëvoceerd. Ook de Amerikaanse krant The World neemt ze over onder de titel 'A Woman Bandit Chief in Belgium' (afbeelding verz. K. Polfliet).

meer te verlaten,' zo meldt de reporter. Om te besluiten met: 'Er heerst in de omgeving een ware terreur.'

Of de bende ooit werd opgerold is niet duidelijk. Merkwaardig genoeg vonden we in lokale kranten ook weinig of niets over deze merkwaardige historie terug. Of het zou moeten zijn in de Gazet van Mechelen, die op 5 april 1897 bericht over een 'Poging tot kerkdiefstal te Leest', in volgende bewoordingen:

Donderdag nacht zijn dieven in de kerk van Leest gedrongen, doch hebben er niets gestolen. De deugnieten hadden de grote deur der kerk weten open te breken, alsook twee deuren der sakristij. Daar zij niets van groote waarde vonden hebben zij ook niets ontroofd. Men denkt waarlijk te doen te hebben met eene wel ingerichte bende. Het gerecht heeft in de kerk twee voorwerpen in beslag genomen, die door de dieven echter gelaten zijn : eene vijs en eene flesch, inhoudende een zeker vocht, dat moest dienen om de kassen te helpen

openen. Het parket is op dit ogenblik ter plaatse om een ernstig onderzoek te beginnen.

Over de resultaten van het onderzoek vonden we helaas niets terug. Misschien moeten we daar de kelders van een of ander justitiepaleis eens bezoeken. Hoe het ook zij: het verhaal is sensationeel genoeg om ook door andere buitenlandse kranten te worden opgepikt. Zo neemt de Amerikaanse krant The World het verhaal over in haar editie van 7 februari 1897, onder de titel 'The Masked Queen of Belgium's Bandits' om daarbij bijzondere aandacht te besteden aan de theatrale handelswijze van bende én aan de schoonheid van de bendeleidster, die de journalist van dienst iromisch rekent tot 'the very latest new woman', oftewel het laatste type van de 'nieuwe vrouw'.

Kevin Polfliet

Geraadpleegde bronnen:
archief Gazet van Mechelen, verz. K. Polfliet.

Ons 'vraagje om opheldering'... werd beantwoord!

In de vorige editie van ons tijdschrift (nummer 2, oktober-november-december 2013, pagina 18), vroegen we wie ons kon helpen bij het achterhalen van de identiteit van bijgaande familiefoto uit 1917. En de opheldering kwam er! Geen enkele persoon op het portret bleef onbekend.

Over de één weten we al iets meer dan over de ander, maar de man bovenaan in het midden bleek niet de persoon te zijn die de familie Vanhoomissen dacht te herkennen als 'hun voorvader'. Daarmee weten ze nog steeds niet waarom bompap Leopold Victorius Vanhoomissen deze foto zo lang en zorgvuldig bewaarde. Maar niet getreurd ... zo gaat dat in het leven hé?

Gaan we dan even dieper in op de identiteit van de andere personen op de foto. Vooraan zittend links zien we Florentina Van Auwenis, geboren in Willebroek, op 2 december 1855. Haar vader Josephus Van Auwenis, huwde te Blaasveld op 10 mei 1841 met Anna Catharina Van Breedam. Florentina was het zevende en jongste kind in het gezin. Florentina huwde, bijna 27 jaar oud, te Willebroek op 2 november 1882 met Carolus Ludovicus Van Roy, die op de foto te zien is, vooraan zittend rechts. Vóór haar huwelijk had Florentina twee natuurlijke kinderen. Florentina overleed in Willebroek in 1950, 95 jaar oud.

Vooraan zittend rechts zien we Carolus Ludovicus Van Roy (ook Karel Lodewijk en Louis genoemd). Hij werd geboren in Willebroek op 16 april 1858. Vader Josephus Van Roy, huwde te Willebroek op 17 april 1857 met Barbara Herremans. Louis was het oudste kind in een gezin van zeven kinderen. Louis huwde op 24 jarige leeftijd, te Willebroek

De Willebroekse familie anno 1917, waarvan we alle leden konden identificeren

op 2 november 1882 met Florentina Van Auwenis (vooraan zittend links).

Achteraan staand links op de foto: Maria Isabella Corina Van Roy, Corinne genoemd. Geboren in Willebroek op 4 januari 1886 als dochter van Carolus Ludovicus Van Roy (broodbakker) en Florentina Van Auwenis.

Zij huwde burgerlijk en kerkelijk te Willebroek op 14 maart 1914 met Guillielmus Constantinus Theodoor De Schutter (zie de man rechts van haar). Ze kregen twee kinderen. Corinne Van Roy overleed te Willebroek op 3 augustus 1936, 50 jaar oud.

Achteraan staand tweede van links konden we identificeren: Guillielmus Constantinus Theodoor De Schutter, Guillaume genoemd en geboren in Willebroek op 2 januari 1885. Zijn vader was Jaak Theodoor De Schutter en moeder Constantia Angelina De Moor. Hij huwde Corinne (Maria Isabella Corina) Van Roy, (zie de vrouw links van hem). Bij zijn huwelijk was hij schoenmaker. Hij runde de schoenwinkel en werkplaats 'In de Blauwe Leers' in het Dorp (Dorpstraat 22) te Willebroek, heden de August Van Landeghemstraat, ongeveer ter hoogte van het standbeeld De Waag en stelde er verschillende personen tewerk. Hij was Erevoorzitter van de Koninklijke Fanfare 'Eendracht' en werd vereerd met verschillende medailles. Guillaume overleed te Willebroek op 30 mei 1966.

Achteraan staand midden zien we vervolgens Josephus Ludovicus Richardus Van Roy, geboren in Willebroek op 27 april 1888. Hij is de zoon van Carolus Ludovicus Van Roy en moeder Florentina Van Auwenis. Hij is dus de broer van Corinne en een zoon van het zittende echtpaar.

Achteraan als eerste van rechts staat Joanna Ludovica Florentina Van Roy, Jeanne genoemd, geboren in Willebroek op 1 september 1893, als dochter van Carolus Ludovicus Van Roy en moeder Florentina Van Auwenis. Ze is de zus van Corinne en Josephus en dus ook een dochter van het zittende echtpaar. Jeanne huwde in Willebroek op 6 april 1920, met de man links van haar.

Achteraan staand tweede van rechts: Leo Henri Luciaan Maurits Moortgat, Maurice genoemd. Geboren in Antwerpen op 30 november 1895. Hij huwde in Willebroek op 6 april 1920, met Jeanne, rechts van hem. Ze kregen verschillende kinderen.

Midden op de zitbank zien we nog Theodoor Florent De Schutter, Theo genoemd. Het jongetje staat tussen zijn grootouders. Hij is het oudste kind van Corinne en Guillaume (het echtpaar bovenaan links). Theo is geboren in Willebroek op 24 december 1914. Hij huwde in Boom op

Boven: een zicht op de Willebroekse Dorpstraat, thans August Van Landeghemstraat, anno 1908. Het winkelpand helemaal rechts, met de twee dames ervoor, is de schoenwinkel en werkplaats 'In de Blauwe Leers', die werd uitgebaat door Guillaume De Schutter en zijn echtgenote Corinne Van Roy. De winkel prees zichzelf aan als 't best en 't goedkoopst' met de 'schoonste keus van nieuwigheden van allen aard en alle modellen.' Onderaan zien we een foto van een groep Willebroekse kinderen, gemaakt vlak voor de winkel, ter promotie van het merk Lion Noir/Zwarte Leeuw, dat bekend stond voor zijn 'meest geprezen schoencreem die de vlekken op het leder wegneemt' (foto's GAW).

14 maart 1944 met Maria Theodoor Thys, Mariette genoemd. Hij was bediende. Hij overleed te Kontich op 13 mei 1992. Drie jaar na het nemen van de foto (1917) werd zijn zusje Margaretha Constantia De Schutter geboren te Willebroek op 14 oktober 1920. En Margaretha baatte na haar huwelijk een koffiebrandery uit in de Overwinningsstraat tot ongeveer 1980.

Tot zover onze zoektocht. Opmerkingen, verbeteringen en verdere informatie nog steeds welkom! We danken ondertussen iedereen die ons bovenstaande informatie verstrekte!

De originele foto uit 1917 werd met veel plezier aan de achterkleindochter van Florentina en Louis overhandigd. De juiste foto bij de juiste familie ... zij hadden deze foto voordien nooit gezien!

Annie Van Dessel

Geraadpleegde bronnen: archief Vaertlinck, archief René Pattyn, De Klein-Brabantse databank van Jef Paredaens, huwelijksboekje Corinne en Guillaume. Bovendien geput uit het enorme, goedwerkende geheugen van 'tante Mariette' ... dank u!

Willebroek onder vuur: Een onnodig en nutteloos bombardement op een stilliggende fabriek

Ons bestuurslid Eric Van Winghe vond op het internet een luchtfoto van de Amerikaanse luchtmacht: Vorsenpoel, Prov. Antwerp, Belgium, Sortie US7GR/2939, Frame 3104. Waarom kozen de Amerikaanse inlichtingsdiensten deze naam? Ook op een Duitse oorlogkaart "Belgiën und Nord Frankreich" staat Vorsenpoel duidelijk aangegeven! Wij denken eerder aan de Vorsenpoelweg die begint op de Boomsesteenweg naast huis 41 en achter de huizen doorloopt naar de Vaartstraat. Een wegje met tiental huizen.

Even de foto analyseren. Bovenaan in donkergrijs stroomt de Rupel met erboven Boom. In zwart eronder zie je het zeekanaal Brussel-Schelde. De A12 loopt diagonaal door de foto. Linksonder naast het cijfer 3104 ligt de Cokesfabriek; iets erboven 'den Ammoniak' met rechts ervan 'den IJzeren'. Tussen de fabrieken door, loopt de spoorweg Mechelen-Terneuzen. Boven de industrie zie je de Appeldonkstraat. De Boomsesteenweg loopt recht omhoog richting Klein-Willebroek tussen de 2 kanaalarmen. De straat die van Boomsesteenweg naar het kanaal loopt is het oudste deel van de Vaartstraat (voorheen Rouwwinckelstraat), het linkse deel is veel minder bebouwd.

Onderaan de foto staan vluchtgegevens: US 7GP/2939 14AUG 44 F36"29,000, 14SQ. Daar kunnen we heel wat uit afleiden: US 7 GR staat voor de 7th Group Photo-Reconnaissance van de 8ste Luchtmacht USA. Zij namen drie miljoen foto's tijdens 4251 vluchten. 2939: is het nummer van de vlucht. Van de foto's die de piloot nam die dag van de provincie Antwerpen en Oost-Vlaanderen zijn er 276 bewaard. 14 SQ wijst op het 14th squadron, een van de vier escadrilles van Groep 7. Ze vlogen gevechtsverkenning van augustus 1942 tot april 1945. Ze namen ook foto's om zogenaamde 'Bom Schade Beoordeling' mogelijk te maken. Het Amerikaanse squadron gebruikte enkele onbewapende Spitfires XI en grotendeels omgebouwde Lockheed P-38 Lightnings. Toestellen die snel waren, krachtig en betrouwbaar en met grote actieradius. Deze P-38 schoten overigens op 4 augustus 1942 het vliegtuig van admiraal Yamamoto, de bedenker van de aanval op Pearl Harbour, neer. En Antoine de Saint-Exupéry, schrijver van o.m. "Le Petit Prince", werd in 1944 met zijn P-38 neergehaald.

Een honderdtal P-38-toestellen werden omgebouwd voor fotoverkenning. De bewapening in de neus werd vervangen door vier camera's. Deze verkenningsvliegtuigen werden F-5 genoemd. Zij vertrokken van hun vliegveld Mount Farm in Oxfordshire in het Verenigd Koninkrijk. Slechts vanaf december 1944 werden zij beschermd door F-51 Mustangs jachtvliegtuigen. In het archief van het squa-

dron vinden we bijna alle gegevens terug: '29,000' is het serienummer van het vliegtuig. De piloot van het toestel was 1st Lt. Earl K. Stamey. De naam van zijn toestel 'No Nothin'. Het toestel ging een maand later verloren op 19 september 1944 en de bijna 22-jarige piloot werd 'killed in action' tijdens de bekende operatie Market Garden (slag om Arnhem). Zijn lichaam werd slechts teruggevonden in de jaren '70 te Westervoort, 5 kilometer ten zuidoosten van Arnhem aan de andere kant van de Rijn. Hij werd begraven zijn thuisstaat North Carolina.

Het verzet speelt ook een rol in het verhaal. In 'De Bruggen van Boom' van Marc Van de Velde, lezen we, op datum van zondag 14 augustus 1944:

"Op aandringen van de Antwerpse leiding besluit de Willebroekse afdeling van het Armée Secrète een ultieme poging

Overzicht slachtoffers bombardement 25 augustus 1944

Op de Boomsesteenweg 87 (hoek met de Vaartstraat) kwam om het leven:

- Lamberts Jean, 13jaar, oorzaak van overlijden: opengeslagen door luchtdruk. Hij werd teruggevonden aan huis nr. 95 rond 18u30.

Op de Vaartstraat 66:

- Daemelinck Gentiel Emiel, 29 jaar, door verstikking; gevonden 25 augustus rond 20u00.
- Zijn vrouw Goossens Alice, 26jaar, door verstikking en kneuzing hoofd; gevonden 25 augustus rond 20u00.
- Dochtertje Daemelinck Lydia Maria, 4 maanden oud, verstikt; gevonden 25 augustus rond 20u30.
- Zijn schoonmoeder Van Zaelen Maria Francisca, echtgenote van Goossens Jan, 50 jaar, verstikt. Gevonden 25 augustus rond 20u00.
- Zijn moeder Van Crombrugge Maria Louisa, echtgenote Daemelinck, 46 jaar, verstikt. Zij werd de volgende dag gevonden: 26 augustus rond 11u50.

Op de Vaartstraat 71

- Thoen Adeline, echtgenote Van Laethem, 37 jaar door verstikking. Gevonden 25 augustus rond 20u30.
- Zoon Van Laethem Frans, 13 jaar, door verstikking; gevonden 25 augustus rond 20u30.

Op de Vaartstraat 88

- Peeters Frans, 40 jaar, oorzaak overlijden onbekend, gevonden 25 augustus rond 19u00.

Op de Appeldonkstraat 181 (café Antwerpen, nabij de ingang van de fabriek en nooit heropgebouwd).

- Kemland Constantijn, 34 jaar, door verstikking, gevonden 25 augustus rond middernacht.
- Zijn zoon Kemland Jan, 12 jaar, door schedelbreuk, gevonden 25 augustus rond middernacht.
- Zijn schoonbroer Verest Constant, 40 jaar, door schedelbreuk, gevonden 26 augustus rond 14u00. Verest was in 1935 één van de 10 overlevenden op 20 Willebroekenaren, toen hun bus in het kanaal reed bij Turnhout. Alle drie voormelde slachtoffers worden gevonden in de ondergelopen kelder. Zus Valerie en haar jongste kind Liliana (3 jaar) waren afwezig tijdens het bombardement.

Op de Appeldonkstraat 207

- Van Praet Gustaaf, 57 jaar, door verdrinking; gevonden op 26 augustus rond 16u30.

Op de Appeldonkstraat 208 tegenover de fabriek

- Adriaensens Joanna, 55 jaar, oorzaak overlijden onbekend. Gevonden 25 augustus rond 20u00.

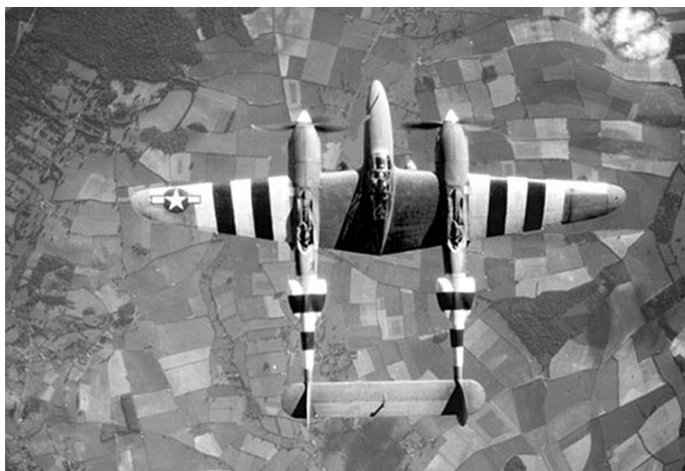
Op de Appeldonkstraat 278, een klein huis zonder kelder (moeder vlucht met haar twee kinderen naar de overkant van de straat, huis nummer 207)

- Rypens Juliana, echtgenote Huys Paul, 30 jaar, door verdrinking. Gevonden 26 augustus, 16u30.
- Dochter Huys Adelina, 12 jaar, door verdrinking. Gevonden 26 augustus, 16u30.
- Zoon Huys Roger, 6 jaar, door verdrinking. Gevonden 26 augustus, 16u30.

Deze gegevens vonden wij op de Overlijdensfiches van het Belgische Rode Kruis. Zij werden ondertekend door een arts, meestal Dr. De Boe, en twee getuigen.

te doen om de cokesfabriek buiten werking te stellen. Zij hebben voldoende springstoffen en wapens. Het Belgische Partizanenleger (Onafhankelijkheidsfront) Korps 068 van Aalst-Dendermonde zorgt voor 6 uitvoerders, die op zaterdagavond 13 augustus per fiets arriveren in Breendonk bij de ondergedoken Albert Snaeckart. Maurice Mariotte, die op de cokesfabriek werkt, zal als gids optreden. Hij legt de saboteurs uit waar het zwakke punt is in de fabriek:

vlakbij de ovens waar in 3 grote buizen het verkregen gas verzameld wordt om via het persstation naar de ammoniakfabriek te worden gestuurd. Zij maken 3 grote springladingen van 6 kg kneedbare springstof, knalkoorden en tijdpotloden. Als bewapening krijgen ze 4 stenguns mee bovenop hun eigen pistool. Rond kwart voor één, die zondagmorgen 14 augustus 1944 fietsen zijn via kleine veldwegjes naar de omheining van de cokesfabriek. Mariotte

Een F-5A of omgebouwde Lockheed P-38 LIGHTNING. Geen bewa-
pening in de neus, wel vier camera's.

en Theo blijven daar om op de fietsen te passen. Om 1.10 uur kruipen de 5 anderen over de muur. Drie leggen zich in hinderlaag met hun stenguns. René en Ramon zullen de ladingen plaatsen. Maar zij verliezen bijna een uur omdat bepaalde gegevens niet kloppen en springladingen moeten worden aangepast. De actie, die berekend was op 20 minuten, duurt al 2 uur. De anderen worden ongerust, maar blijven op post. Om 3.15 uur in de morgen knijpt René de 3 tijdsontstekers – met een vertraging van een halfuur – plat. Samen rennen de vijf naar de fabrieksmuur als totaal onverwacht een verschrikkelijke ontploffing de nachtelijke stilte verscheurt. De ovens – 25 van 30 – gaan eraan in enkele minuten, met vlammen van tientallen meters hoog. De Duitse bewakers komen aangelopen en schieten naar de saboteurs die over de muur willen beklimmen. De verzetsstrijders schieten terug met hun stenguns. De Duitsers zoeken dekking, maar ook Theo sprint buiten de fabriek - in paniek - op zijn fiets weg. Daar hij de omgeving niet kent, rijdt hij de steenweg op, die naar de ingang van het Fort van Breendonk leidt. In het licht van de vlammenzee ziet hij een Duitse schildwacht staan. Hij springt van de fiets en verdwijnt snel te voet de duisternis in. Hij wordt later oneervol ontslagen. De anderen raken zonder veel moeite terug in Breendonk en gaan naar hun onderduikadres. In heel Willebroek is het geraas van het ontsnappende gas en de doffe ontploffingen van de ovens te horen en de hoog oplaaiende vlammen zijn ver zichtbaar. Aan blussen valt niet te denken. De brand moet uitwoeden. 12 dagen lang ligt de productie stil, d.i. tot 26 augustus. Slechts 5 van de 30 cokesovens kunnen verder worden gebruikt. Het buizenstelsel is grondig vernield en de ammoniakfabriek ligt bij gebrek aan grondstof stil tot een heel eind na de bevrijding van Willebroek op 4 september.”

Later op die zondag 14 augustus wordt de foto genomen. Van brand en rook is op de foto niets te zien. Waarschijnlijk passeerde het vliegtuig veel later op de dag en was de brand uitgewoed.

Ondanks alle inspanningen van het verzet komt de informatie van de uitschakeling van de ammoniakfabriek niet toe bij de geallieerde luchtmacht. Op de luchtfoto is er ook geen schade te zien aan ‘den Ammoniak’. De ontploffing gebeurde immers op de cokesfabriek.

Een andere groep van de 8th US ARMY Air Force heeft raids gepland op fabrieken in België en Noord-Frankrijk waar vloeibare zuurstof en ammoniak wordt geproduceerd. Ammoniak kan worden geoxideerd tot stikstofdioxide (via het Oswaldproces) en het daaruit gevormde salpeterzuur kon dan weer worden gebruikt voor het maken van explosieven. De Willebroekse fabriek komt zo op de lijst van doelwitten.

Op vrijdag 25 juni 1944 (dag van bevrijding van Parijs) rond 18.20 uur vallen 2 golven van 6 B-24 Liberator bommenwerpers vanop 1000 meter hoogte Willebroek aan met bommen van 1000 kg. De eerste golf vliegt van zuid naar noord; de tweede van west naar oost volgt binnen de vijf minuten. Elke golf vliegt met drie toestellen naast elkaar in V-vorm. Vooral huizen in de Appeldonkstraat en Vaartstraat worden getroffen, in totaal door 48 bommen.

De ASED betreft koelwater vanuit de vaart door een waterleiding naar de fabriek via de Vaartstraat. Deze wordt op 2 plaatsen door de bominslagen opengescheurd. Zo verdrinken mensen in de kelders van ingestorte huizen in de Appeldonkstraat. De andere doden komen meestal om door verstikking of schedelbreuken.

Een 20-tal huizen zijn totaal vernield, 102 zwaar en 159 licht beschadigd. De fabriek loopt minieme schade op. Er zijn drie blindgangers. De tweede golf dropt zijn laatste bom aan de Heindonksesteenweg, 1000 meter voorbij het doel! De passieve luchtbescherming, het Rode Kruis van Willebroek, dokters en vrijwilligers snellen toe om de mensen uit te graven. Sommigen worden pas de volgende dag gevonden.

Er vallen in totaal 17 doden: een baby van vier maanden, vier kinderen, twaalf volwassenen. Verder zijn er acht zwaar- en 58 lichtgekwetsten (zie overzicht). Op maandag 28 september 1944 worden ze samen begraven. Het gemeentebestuur nam alle kosten voor de begrafenissen ten laste. Tien dagen later op 4 september was de oorlog voor Willebroek voorbij! Dat dacht men tot de vliegende bommen eraan kwamen in november. Het leed zou nog lang duren. De overlevende weggevoerden en opgeëisten kwamen tot 1 jaar later terug naar huis. En dan bleef er ook het grote verdriet om zij die het niet hadden gehaald!

Emiel Geens

Geraadpleegde bronnen: Gemeentelijk Archief Willebroek; “De Bruggen van Boom” (Marc Van de Velde); “Willebroek van Landbouwdorp tot Industriegemeente” (T. De Herdt & T. Rabhooy). Bidprentje en de foto uit archief Eric Van Winghe.

1 Destination : ADMINISTRATION COMMUNALE
Bestemming : GEMEENTEBESTUUR

Fiche de Décès Overlijdensfiche

CROIX ROUGE DE BELGIQUE

ROODE KRUIS VAN BELGIË

Section de

Afdeeling van *Willebroek*

POSTE DE *Doodenhuis*
POST VAN

NOM *Lamberts*
NAAM

Prénom *Jean*
Voornaam

Age *+ 13 jaar* No carte d'identité
Ouderdom *+ 13 jaar* Nr identiteitskaart

Domicile *Willebroek, Boomsche stuw 87*
Woonplaats

Cause probable du décès : *opengeslagen luchtdruk*
Waarschijnlijke oorzaak van het overlijden :

Décédé le *25 Augustus* à *18.30* h.
Overleden den *25 Augustus* te *Willebroek* u.

Signature des deux Témoins,
Handteekening der twee Getuigen,

Signature du Médecin,
Handteekening van den Geneesheer,

Culte :
Godsdienst :

Lieu de découverte du corps :
Plaats waar het lijk gevonden werd :

Boomsche stuw 95.

T. S. V. P. - O. A. U. B. 2523

SIGNALEMENT — PERSOONSBESCHRIJVING

GESLACHT *jongen*
Gestalte *+ 1,40m.*

e — Zwaarlijvigheid
Haar *Donker blond.*

foustache — Baard - Snor

SIGNES PARTICULIERS — BIJZONDERE KENTEKENEN

Gebit
Tons physiques éventuelles
Lésions corporelles
Taches — Lidteekens - Vlekken

HABILLEMENT — KLEEDING

Robe — Kostuum of klee *stuk broek met gele
voering*

Mantel

Ondergoed

Bas — Sokken - kousen

Cinture — Fixe-chaussettes

of gordel Sokophouders

Schoenen

Juweelen *ringetje*

INVENTAIRE DES OBJETS PERSONNELS

INVENTARIS DER PERSOONLIJKE VOORWERPEN

Signature des deux Témoins,
Handteekening der twee Getuigen,

Signature du Délégué de la Commune pour Réception,
Handteekening van den Afgevaardigde der Gemeente voor Ontvangst,

†
Ter nagedachtenis van de slachtoffers van het lucht-
bombardement op 25 Augustus 1944.

DAEMELINCK Gentil Emiel, echtgenoot van
Goossens Alice, geboren te Willebroek op 18 Maart
1915, scheikundige, wonende Vaartstraat 66 ;
GOOSSENS Alice, echtgenote van Daemelinck
Gentil Emiel, geboren te Willebroek op 1 Januari
1918, zonder beroep, wonende Vaartstraat 66 ;
DAEMELINCK Lydia Maria Cyrilla, dochter van
Daemelinck Gentil en van Goossens Alice, geboren
te Willebroek op 14 Maart 1944, wonende Vaart-
straat 66 ;
VAN CROMBRUGGEN Maria Louisa, echtge-
van
Daemelinck Cyriel Arthur, geboren te Willebroek
op 7 Mei 1894, zonder beroep, wonende A. Van
Landeghemstraat 40 ;
VAN ZAELEN Maria Francisca, echtgenote van
Goossens Jan August, geboren te Willebroek op
22 Juli 1898, zonder beroep, wonende Overwinning-
straat 96 bis ;
KEMLAND Constantijn Jozef Pieter, echtgenoot
van Verest Valeria Maria, geboren te Rijkevorsel
op 28 Maart 1910, ijzerbewerker, wonende Appel-
donkstraat 181 ;
KEMLAND Jan Baptist, zoon van Kemland Con-
stantijn Jozef Pieter en van Verest Valeria Maria,
geboren te Willebroek den 13 Mei 1931, wonende
Appeldonkstraat 181 ;
VEREST Constant Frans, echtgenoot van Maria
Leontina Lenaerts, geboren te Willebroek op 6
Oktober 1904, monteerder, wonende Appeldonk-
straat 181 ;
RYPENS Juliana, echtgenote van Huys Paul
Emiel, geboren te Willebroek op 1 Februari 1913,
zonder beroep, wonende Appeldonkstraat 278 ;
HUYS Adelina, dochter van Huys Paul Emiel
en van Rypens Juliana, geboren te Willebroek op 4
Augustus 1933, wonende Appeldonkstraat 278 ;

HUYS Roger Clement, zoon van Huys Paul Emiel
en van Rypens Juliana, geboren te Willebroek op
13 October 1937, wonende Appeldonkstraat 278.

THOEN Adelina Alfred, echtgenote van Van
Laethem Ferdinand, geboren te Willebroek op 28
September 1907, zonder beroep, wonende Vaart-
straat 71 ;

VAN LAETHEM Frans, zoon van Laethem Ferdi-
nand en van Thoen Adelina Alfred, geboren te
Willebroek op 12 Oktober 1930, wonende Vaart-
straat 71 ;

LAMBERTS Jan Florent, zoon van Lamberts
Gustaaf Janen van De Raeymaeker Rachel Maria,
geboren te Willebroek op 21 Augustus 1931, wo-
nende Boomsche Stw. 87 ;

ADRIAENSENS Joanna, echtgenote van De
Smedt Jan, geboren te Malderen op 18 September
1889, zonder beroep, wonende Appeldonkstr. 208 ;

VAN Praet Gustaaf, echtgenoot van Van den
Heuvel Maria Francisca, geboren te Willebroek
op 21 Januari 1886, wonende Appeldonkstraat 207 ;

PEETERS Frans, echtgenoot van Lauwers
Colcta Juliana, geboren te Willebroek op 10
Januari 1904, monteerder, wonende Vaartstr. 88.

De plechtige teraardebestelling had plaats op
de Gemeentelijke Begraafplaats van Willebroek
op 28 Augustus 1944.

Een ziedienst werd opgedragen in de St. Nikolaas
kerk,

Geheel de bevolking van Willebroek betreurt
Uw onverwacht heengaan, geliefde dooden : wij
vergeten U niet in onze gebeden. God moge U in
zijn eeuwige barmhartigheid ontvangen.

Drukkerij Jules Emmers, Willebroek. - 816.

Boven: overlijdensfiche van Jean Lamberts, één van de 17 dodelijke slachtoffers van het bombardement op 25 augustus 1944. Als doodsoorzaak wordt vermeld dat de dertienjarige jongen werd 'opengeslagen (door) luchtdruk'. Op 28 september wordt hij samen met zijn lotgenoten begraven, zoals op het bidprentje af te lezen valt (afbeeldingen GAW; verz. EVW).

Beelden uit de oude doos

Het archief van het Huis van Alijn, het Gentse museum over het leven van alledag, bewaart deze mooie foto van de toerkaravaan van theater Willi Van den Bergh anno 1927. Bijzonder is de locatie waar het theater gaat spelen: de affiche op de voorgrond vermeldt duidelijk 'Willebroeck - zaal Odeon'. Zaal Odeon en het bhijhorende café waren gelegen aan het begin van de huidige August Van Landeghemstraat. Op het programma staat het uit de jaren 1890 daterende maar in die tijd nog erg populaire stuk 'Het Teeken des Kruises' van de Engelse auteur Wilson Barrett, dat zich afspeelt in de Romeinse tijd.

Mededelingen

Archief Vaertlinck

Centrum Jan Van Winghe, Capt. Trippstraat 33, 2830 Willebroek, lokaal 28. Elke tweede en vierde zaterdag van de maand van 09.00 tot 12.00 uur of op afspraak: rene.pattyn@telenet.be.

Agenda

Geannuleerd	Vijfde Vaertlinckquiz, latere datum wordt gepland
Vanaf 30 januari 2014	Cursus oud schrift in Senior Plaza, gedurende vijf donderdagen telkens van 19u00 tot 21u00. Deelname 40 euro (cursusboek inbegrepen)
Wordt verwacht	Stadsbezoek Mechelen
Vanaf 29 september 2014	Tentoonstelling 'De Grote Oorlog' i.s.m. Nationaal Gedenkteken van het Fort van Breendonk

Website

Neem regelmatig een kijkje op onze website voor de laatste nieuwsberichten, geplande en voorbije activiteiten en informatie over onze werking: www.vaertlinck.be.

Meewerken

Heb je een vlotte pen of wil je op een andere manier een praktische of materiële bijdrage leveren aan onze werking, neem dan contact op met ons secretariaat: Molenweg 24, 2830 Willebroek, gsm 0477-266 537, rene.pattyn@telenet.be.

Zoals elke zichzelf respecterende organisatie is ook Vaertlinck sinds kort te vinden op Facebook. Like onze pagina en ontvang regelmatig interessante weetjes, toffe oude beelden en nieuws over onze vereniging.

www.facebook.com/vaertlinck

CAFE - TAVERNE "CASINO"

Bij Chris

Oud Sasplein 3, 2830 Willebroek
(aan de brug)

Tel 03/886 68 70 - dinsdag gesloten

- VERZORGDE SNACKS
- BRUSSELSE WAFELS
- PANNEKOEKEN
- DIVERSE BROODJES
- MILCKSHAKES
- IJSCOUPES
- VERSE FRUITSAPPEN

Anno 1905

ZAKENKANTOOR NV VAN TRICHT

L. DE NAEYERPLEIN 16
2830 WILLEBROEK

Tel. 03-886 87 33 - 03-886 94 62

Fax 03-886 20 91

E-mail : yvette.vandemaele.15515@axa-bank.be

Alle wekdagen geopend van 9 - 12 uur en van 14 - 18 uur
Dinsdag- en zaterdagvoormiddag enkel na afspraak

**VOOR AL UW BELEGGINGEN, BANKVERRICHTINGEN,
VERZEKERINGEN EN KREDIETEN**

Het kantoor met de betere service !

de Schalk

BISTRO RESTAURANT

Scheldelaan 40

2830 Willebroek

03 297 30 74

Info@deschalk.be

Ma-zo 11 u tot 21u30

Dinsdag gesloten

WOONDECORATIE **PEPERMANS**

Herman Vosstraat 46
2830 Willebroek

Tel. 03 / 886 68 23
Fax 03 / 866 15 00

www.decoratiepepermans.be

- Vast tapijt
- Tapijten
- Vouwdeuren
- Textiel

- Vloerbekleding
- Gordijnen
- Zonwering
- Onderhoud

- Laminaat
- Overgordijnen
- Behangpapier
- Verven-Mengmachine

MEUBELEN J. VANDENBERGH

Brielen 5
2830 Tisselt
tel. 03-886 66 03
www.meubelenvandenbergh.be

Openingsuren: Maandag t/m zaterdag van 10 tot 18 u.
Zondag 13.30 tot 18u. en donderdag gesloten

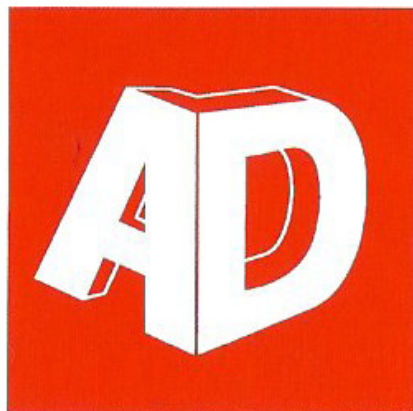
THE BEST HARDWARE STORE IN BELGIUM

BOOZT.be
Dendermondsesteenweg 190
2830 Willebroek
Tel: 03/866.48.44
BE 0860.455.425
info@boozt.be

Openingsuren:
dinsdag tem zaterdag
open van 10hr tot 18hr
zondag, maandag en
feestdagen gesloten
www.boozt.be

WILLEBROEK
info@widinv.be
03 886 41 30

TEMSE - DE ZAAT
info@temdis.be
03 711 22 22

**Groep
Kerremans**

 **Zakenkantoor
Kerremans & C°**

VERZEKERINGEN
BANK

OVERWINNINGSSTRAAT 87
2830 WILLEBROEK
TEL: 03/886.43.39
FAX: 03/866.57.02

info@groepkerremans.be
www.groepkerremans.be

CBFA: 040356A-cB

**Vastgoed
Kerremans**

VERKOOP
VERHUUR
BEHEER

OVERWINNINGSSTRAAT 87
2830 WILLEBROEK
TEL: 03/886.43.39
FAX: 03/866.57.02

info@groepkerremans.be
www.groepkerremans.be

BIV KERREMANS STEVE: 503785

Uw advertentie hier?

Contacteer ons

vaertlinck@telenet.be
www.vaertlinck.be

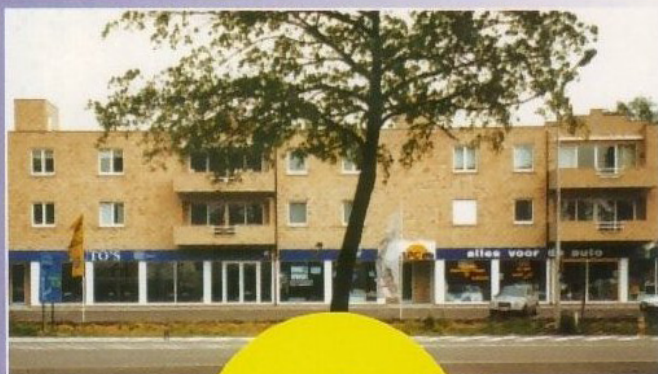
POUSSE
CAFE WILLEBROEK

'T POUSSECAFÉ

TORENSTRAAT 6
2830 WILLEBROEK

TEL. 03-866 05 36

OPEN VANAF 11.00 UUR
KEUKEN DOORLOPEND VANAF 11.00 UUR
MAANDAG GESLOTEN

APC

AUTO PARTS CENTER BVBA
ALLE AUTO-ONDERDELEN

- Groot- en kleinhandel
- Car-hifi - GSM's - carkits - navigatiesystemen
- Alarmen - blinderen autoruiten
- Wisselstukken en onderdelen: remmen, filters, uitlaten, schokdempers, ...
- Allesdragers: skiboxen, sneeuwkettingen, ...
- Accessoires: uitbouwkits, verlagingskits, spoilers, sportluchtfilters, ...

Dendermondsesteenweg 212
2830 Willebroek
Tel. 03-886 35 06
willebroek@apc.skynet.be

Restaurant "BEUKENHOF"

Antwerpsestraat 300
2850 BOOM

Tel.: 03/888.65.68

Fax.: 03/844.74.39

BOEKSKE

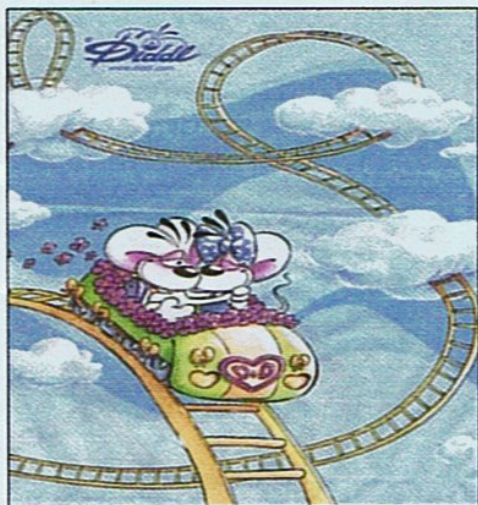
Voor al uw tijdschriften en kranten!

Aan huis besteld!

Eksklusief verdeler van :

DIDDL, TOPMODEL,

DARK DUDES, ROSALIE UND TRUFFEL

Voor al uw inkt en toonercardridges tot 50 % goedkoper
Overwinningstraat 76 – Willebroek
Tel: 03.886.73.84

Jan maes

watches & jewellery

L.De Naeyerplein 31

2830 Willebroek

03/886 86 26

Bruul 85

2800 Mechelen

Rijwielen – Naaimachines

Firma CLAESSENS

Mechelsesteenweg 8

(aan de brug)

2830 WILLEBROEK

Tel. : 03/886 62 70 – 03/886 38 51

Uw advertentie hier?

Contacteer ons

vaertlinck@telenet.be

www.vaertlinck.be

SINONQUEL bvba

Ten Bergstraat 2
2830 Willebroek

tel. 03-886 66 85
fax 03-886 61 54
info@sinonquel.be

www.sinonquel.be

上海酒家

CHINEES RESTAURANT

SHANGHAI

Stationsplein 2

2830 WILLEBROEK

Tel. 03 886 74 96

Ruime parking

Maandagmiddag

Dinsdag

Zaterdagmiddag

GESLOTEN

KEUKENCENTER

MASURE

Totaalinrichting van vloer tot plafond

- keukens in alle stijlen
- van luxe modellen tot de budget-keukens
- ook badmeubelen en schuifdeuren
- wij tekenen uw eigen droomkeuken

Kleine Amer 15
2870 Puurs-Kalfort

Tel. 03 889 22 48 * fax 03 899 15 26

Open: ma-vr van 10-17 uur
zaterdag 10-18 uur
zondag gesloten

Bakkerij Philippe

Kerkstraat 26

2830 Willebroek

Tel: 30/886.65.09

5 Broodautomaten

Baeckelmannstraat: Centeabank

Card. C ardiynlaan: Tisselt

Vennestraat: Willebroek

Bezelaarstraat: Blaasveld

Parochiaalcentrum: Ramsdonk

Café Knock-Palace

bij Patrick

August Van Landeghemplein 8

2830 Willebroek

Tel. 03/886 78 39

Donderdag gesloten

Verzorgde bediening | Vergaderzaal beschikbaar